HERCZEG FERENC

AZ ÉLET KAPUJA

ELBESZÉLÉS

BUDAPESTI HÍRLAP NYOMDÁJA,
1.

Kanyargó utcasikátoron nyurga bérházak ágaskodnak, agyonfoltozott, vakmerően egymás fölé tapasztott emeletekkel, érthetetlen ablaknyílásokkal, fecskefészek-erkélyekkel,
melyeket tarka, száradó rongyokkal
lobogóztak föl. A földszinten füstös barlangok feketéllnek; a házak úgy zsonganak a sok embertől, mint a vadméh-fészek.

Egy homályos odúban, karvastagságú, rozsdás
rács mögött, gyertyák égnek a véres szentkép előtt. Odébb magas, fekete kerítésfal vonul, amely ellenségesen vicsorítja vastüskéit. Egy rácsos kapun keresztül sárgatestű márványasszonyt látni sötétzöld bokrok között.

Óriás, néma gót palota, recés oromzattal, dölyfös kőtoronnyal, keskeny ablakrésekkel. Ez a palota hideg, komor és rossz-szagú, mint valami ragadozó állat elárvult barlangja.

Megint bérházak. Az utca oly ijesztően megszűkül, hogy az égből alig egy rőfnyi sáv látható.

És egyszerre, az élet zajongó tengerében, néma szigethez érünk: folyondáros, csonka kőoszlopok keretéből egy halott városrészbe látunk, egy ezeréves titáni romvárosba, hol rettenetes mélységek ásítoznak és összezúzott boltívek hosszú sora kapaszkodik egymás fölé, mint egy gigantikus színház páholyai.

Azután váratlanul egy nemes és előkelő vonalú
kis palota bukkan elő, nyitott loggiáival, arany alapon

égőszínű falfestményeivel. Ilyen házakat építenek mostanában
az ifjú mesterek, akik megmámorosodtak az antik művészettől.

És megint bérházak, romok, paloták, megint kápolnák, boltok, csapszékek. A távolságban recés ormú vártornyok, egyik a másik mellett, mint egy fölizgatott emberi gyülekezet fenyegető öklei, a párás láthatáron kupolák, keresztek, oszlopok, annyi oszlop, mint hajóárboc a kikötőben, és templomtornyok erdeje. És egészen künn valami hallatlanul fantasztikus, elképzelhetetlenül
kolosszális rom. És taliganyikorgás, üllőcsengés, szamárordítás, veszekedő basszushangok, mérges sipítozás... Néha belekondul egy harang, néha álmos trombita szól a távolból, néha énekhangok foszlányait
hozza magával a szél.

És a színek, vonalak és hangok hullámzó és örvénylő tengerére komor fenséges bíborpára borul,
amelyben évezredek korhadó dicsőségének atomjai tüzelnek és ez mindent egybefoglal, kibékít, megaranyoz, fölmagasztal.

2.

Enyhe, téli nap van, délben a ragyogó égboltozatról édes verőfény özönlik alá a szent városra.

A főutca a régiek via lata-nak nevezték, de mióta a szentatya megengedte a farsangi lófuttatásokat, már csak korzó a neve — a főutca napos oldalán sűrű sorokban ácsorognak az emberek. Strigonio kardinálisnak,
a konstantinápolyi patriarkának ünnepi bevonulását várják.
—
Azt beszélik, hogy Strigonio vitézei unikornisokon és elefántokon fognak nyargalni, azonkívül valószínűnek látszik, hogy sok pénzt fognak a quiritesnek szórni, ami mindenképpen kellemes volna, a patriárka úrnak pedig meg nem ártana, lévén ő olyan gazdag,

hogy otthon az istállóit is arany kövekkel rakatja.

Az előkészületekből látható, hogy a pápa őszentsége meg akarja becsülni messziről érkező vendégét, aki Krisztus helytartója után rangban az egyház első papja.

A szentatya legkedvesebbik öccsét, Rovere Francesco Máriát, Urbino hercegét és hat kardinálisát küldte a porta del Popolo elé.

Az ifjú herceg az imént ügetett végig a korzón büszkén, délcegen, a saját fontosságának örülve; arany vértet és arany sisakot viselt, amelynek olyan formája volt, mint a koronás oroszlánfejnek. Előtte nyurga fullajtárok
rohantak, akik botokkal söpörték el az utat elálló rómaiakat.
6

A főtisztelendő bíborosok egyenkint jöttek, palotatisztek,
testőrök és díszruhás szolgák fényes üstökös farkát vonszolván maguk után. Aranyos szerszámú öszvéreken ültek és aki térdet hajtott előttük, azt megáldották.

A legdíszesebb kísérettel járt a híres Medici Giovanni. Előtte tizenkét pár apród lépkedett, valamennyi hermelinprémes, rózsaszín selyemruhában, mellén a Mediciek golyóbisos címerével; a gyémántoktól ragyogó fehér öszvére nyomában páncélos lovasok csörömpöltek.

Ez a szelíden mosolygó, békaszemű, pohos kis kardinális arról nevezetes, hogy több adóssága van, mint Itáliában bárkinek. Azt is beszélték róla, hogy Styxre szokott esküdni és hogy palotájában, képfaragók és lantpengetők társaságában, olykor pogány áldozatokat szokott bemutatni Apolló és Minerva tiszteletére. De ezt inkább dicséretképpen mondták, mert a főtisztelendő úr klasszikus műveltségének bizonyítéka volt.

Midőn Giovanni úr a nevezetes templom elé ért, amelyet egykor azért építettek, hogy megszabadítsák

a városrészt a Nero hamvai körül szálldosó gonosz démonoktól, a szemben levő kis Sciarra-palota loggiája alatt mélyen meghajolt néhány ember. Medici ekkor a kövérkés fehér kezét áldóan fölemelte, pufók arcát pedig nőiesen bájos mosoly derítette föl.

A loggia alatt valóban szép társaság volt együtt. A palota mostanában Fiamettáé volt, akiről sokan azt tartották, hogy az isteni Imperia korai halála óta ő a szent Róma legkecsesebb és legműveltebb kurtizánja.

A sokat magasztalt és sokat megkönnyezett Imperiát persze nem érte utol sem ő, sem más halandó

nő. Egy elmés férfitől ered a mondás, hogy két isten ajándéka lette naggyá Rómát: Mars az Imperiummal, Vénus az Imperiával. Az aranyszőke Imperia, akit Rafael mester kétszer is lefestett és akihez százával írták a latin elégiákat és az olasz szonetteket, mindössze
csak huszonhat évet élt és ma már Szent Gregoria kápolnájában alszik, ékes márványmű alatt, amelynek fölírása pompázó szavakkal dicsőíti a leghíresebb "Cortisana Romana" emlékét.

De azért Fiametta remek teremtés volt. Legföljebb azt lehetett volna rajta kifogásolni, hogy a haja nem aranyszőke, miként a divat követeli, hanem mahagóniszínű. A bőre azonban olyan finom volt, hogy egyik tisztelője azt mondhatta róla: ha vizet iszik, a húsán keresztül látszik a víz csillogása. A termete pedig olyan tökéletes, amilyen csak egy huszonkét éves nápolyi nőé lehet.

Ami a műveltségét illeti: ha nem is tudott verseket rögtönözni, mint Imperia, mégis folyékonyan beszélt latinul, amellett ismerte a filozófusokat, elragadóan szavalta Ovidiust, könyv nélkül tudta Petrarcát, gyönyörűen énekelt és mesterien játszott a lantján,

Fiametta, mint mindig valahányszor a nyilvánosság előtt mutatta magát, művészi pompával vette körül magát, melynek hatásait aprólékosan kiszámította.

A loggia korlátját ázsiai selyemszőnyegekkel rakatta meg, a falíveket pedig flamand függönyökkel ékesítette. Egy tucat inas és komorna forgolódott körülötte,
valamennyi világosszínű selyembe öltöztetve,
hogy kellő keretet adjanak az úrnő sötétprémes bársonyköntöséhez,
amely viszont Fiametta arcának fehér
színét emelte érvényre. Kellemes színfoltként tarka nagy papagáj ült a loggiában és egy cinóber ruhás
8

kis szerecsen fiú, Fiametta kedves agarával az ölében.

A szép hölgynek három férfi vendége volt, akik vele együtt akarták végignézni a patriárka bevonulását.

Az első és legnevezetesebb a híres Chigi, a nagy Agostino, a Szentlélek bankárja. Erről a ragyogó szemű és kampósorrú férfiról, aki diszkrét eleganciával mindig olajzöld vagy sötétbarna ruhákba öltözött, azt beszélték, hogy ő a világ leggazdagabb embere.

Londontól Konstantinápolyig mindenütt voltak bankházai. Midőn II. Julius pápa négyszázezer aranyon elzálogosította nála a tiaráját, a Szentlélek bankárja már megengedhette magának, hogy ne fogadjon el kamatot.

Chigiről azt mondták, úgy szerzi a pénzét, mint egy kereskedő és úgy költi, mint egy király. Kardinálisok voltak a barátai, a szent atya is gyakran ült terített asztalánál és a művészeknek és tudósoknak sohasem volt megértőbb és bőkezűbb pártfogója, mint ő.

Imperiáról köztudomású volt, hogy Chigi barátnője, Fiametta pedig, aki, úgy látszik, mindenben Imperia nyomdokaiba óhajtott lépni, ugyancsak Chigi bőkezűségének köszönhette palotáját és fejedelmi háztartását.

A másik vendég tisztelendő Cardulo volt, sokat utazott jeles tudós, apostoli nótárius, a Vatikán bizalmas

diplomatája. Róla mindenki tudta, hogy szent életű pap; Fiametta iránt önzetlen barátságot érzett, a házát pedig főleg az ott megforduló tudós és előkelő férfiak kedvéért látogatta.

A harmadik vendég egy feltűnően csinos és merész külsejű ifjú volt, akiről csak annyit lehetett tudni, hogy a Vico Hannibál névre hallgat, hogy a kardja

könnyen kijár a hüvelyéből és hogy mindig pénzre van szüksége. Ő maga olyasmit szeretett volna a világgal elhitetni, hogy törvénytelen leszármazottja a vicoi híres zsarnokoknak, akiket IV. Eugen idejében olyan kegyetlen módon kiirtottak. Ezt azonban senki sem hitte el neki, a beszédje után inkább nápolyi kalandornak tartották. Némelyek szerint a Colonnák kéme, mások szerint az Orsiniek brávója lett volna; de hiszen a campagnai mágnások kártyáiba még senki sem látott.

Annyi bizonyos, hogy Vico szélkakas volt, de mivel szépen játszotta a violon damour-t, mindenütt szívesen látták, még a főtisztelendő urak palotáiban is.

Fiametta udvarába Chigi Agostino révén jutott. Minden gazdag embernek és minden nagyúrnak vannak ilyen titokzatos összeköltetései. Hannibál úr különben kissé udvarolt is Fiamettának, de csak mértékkel, néhány szonett erejéig, nehogy megbántsa a bankárt, aki egyébként nem is volt féltékeny természetű.

3.

A loggia alatt most éppen a várva-várt patriárkáról beszélgettek.

— Török vagy görög ember főtisztelendő Strigonio? — kérdezte Hannibál úr.

— Egyik sem, mert magyar, — válaszolt a bankár. — A konstantinápolyi patriarkátus csak cím. A szentatya szokta kitüntetésképpen adományozni, amióta a keleti egyház eretnekké lett. Strigonio nem is a

patriarkának, hanem székvárosának neve. Strigonium — Esztergom híres város Magyarországon. Hogy mi a patriárka tulajdonképpeni neve, azt nem tudom, de Cardulo barátunk talán tudja, ő nagy tudós és többször járt követségben Magyarországon.

Erre megszólalt a prelátus:

— A kardinális neve: Bakócz Tamás de Erdőd.

— Úgy mondják, nagyon gazdag? — érdeklődött Hannibál.

— Talán nem olyan, mint Chigi úr, de mindenesetre Európa egyik leggazdagabb embere. Sok nagy egyházi javadalma van, de Bakócz amellett még nagyszerű pénzszerző is.

— És hogyan szerezte a pénzét?

— Az ipart és a kereskedelmet, amelynek Itália a hatalmát köszönheti, Magyarországon megvetik. De van ott a vagyonszerzésnek egy különös módja, amelyet egyébként nálunk is ismernek: az örökbefogadás. Gyermektelen, gazdag emberek, akik békességben

akarják eltölteni vénségüket, egy-egy nagy emberre testálják vagyonukat, aki aztán holtukig megvédi őket a hatalmaskodók ellen. Bakócz Tamás nagy mestere: annak, hogy kiszimatolja az országban és megnyerje magának az ilyen örökhagyókat.

Hannibál elnevette magát.

— Ha pedig sokáig várat magára az örökség, akkor egy kis fehér porral sietteti a lebonyolítást?

Cardulo a fejét rázta.

— Valljuk be, ez inkább római divat volt, a Borgiák idejében, de Magyarországon sohasem hallottam ilyen esetet. Emberölés, rablás ott is sűrűn esik a jobb körökben, de orgyilkosság nem. Ez különösnek látszik, de igaz.

— Úgy hírlik, a patriárka a pápai trónra pályázik? — kérdezte Chigi.

Cardulo igenlően bólintott.

— Bizonyára azért is tette meg a nagy utat, mert megtudta, hogy a szentatya gyöngélkedik.

Hannibál olasz vére egyszerre megpezsdült.

— Még csak az kellene, hogy megint valami barbár legyen a mi pápánk!

A bankár azonban nem osztotta az ifjú úr hazafias felháborodását.

— Talán igazságtalanság, hogy mi barbárnak nevezünk mindenkit, aki nem született az Alpeseken innen. Én jól emlékszem, hogy ifjabb éveimben egész Itália tele volt egy dicső magyar királynak, Korvin. Mátyásnak hírével. Egy nép, amelynek ilyen fia van, nem lehet barbár.

Hannibál nem válaszolt, egyébként nagy kötekedő volt, de az ilyen gazdag urakkal szeretett egy véleményen lenni. De helyette megszólalt tisztelendő Cardulo.
12

— Bocsásson meg, Agostino uram, de ezúttal Vico barátunk pártjára kell állanom, bár meglehet, hogy én más okból nevezem barbároknak a magyarokat, mint ő. Én szentatyánk parancsából több ízben is jártam Magyarországon és tanulmányoztam annak az érdekes népnek történetét. Tudom, hogy Mátyás király dicsőséges hadvezér és nagyszerű diplomata volt; hogy mennyit tett a tudományok és művészetek érdekében, azt a magam szemével is láttam. Mert jártam a budai, visegrádi és tatai palotákban és kertekben, láttam a páratlan királyi könyvtárat és a gazdag gyűjteményeket. Mindezt láttam és kellően megcsodáltam. Valamit azonban hiába kerestem Magyarországon,
pedig szerintem éppen ezen fordul, hogy barbár-e egy nép vagy sem.

— És mi az? — kérdezte Fiametta, aki nagy figyelemmel hallgatta a vitát.

— A polgárok együttes erőkifejtésének nagy alkotásai, amelyekkel Veneziában, Firenzében, Genovában és a legkisebb itáliai fészekben is találkozik az ember.

— És mi következik ebből? — kérdezte Fiametta.

— Azoknál a népeknél, amelyeket barbároknak szoktunk nevezni, csak egyes, kivételes férfiak lelkében él az isteni szikra, a polgárok tömegében azonban nincs meg a közhasznú alkotások vágya. Egy-egy nagy uralkodó vagy államférfi ott meg tudja adni országának a műveltség külső mázát, de ha meghal a nagy ember, akkor lepattan a máz és megint előbukkan az ősi barbárság. Ezért van, hogy az ilyen népek történetében ismeretlen fogalom az állandó haladás, amely például az itáliai városokban véres

polgárháborúk és ellenséges dúlások idejében sem akad meg teljesen és ezért van, hogy barbár népeknél a nagyszerű föllendülés egy-egy rövid korszakára mindig a mélységes hanyatlás korszaka következik.

— Komoly pápajelölt egyáltalában ez a magyar kardinális? — kérdezte Agostino úr, akit nagyon érdekelt mindaz, amit hallott.

— Ebben az órában ő a legkomolyabb, az egyetlen komoly, — válaszolt a prelátus. — Venezia a csillagokat is lehozná az égből a magyarok kedvéért, csak Dalmáciát ne követeljék tőle vissza; hiszen a patriarkátust is a köztársaság erőszakolta ki Bakócznak.. A lengyelek és csehek az ő hű csatlósai. Maximilián császár pedig már írásban lekötötte magát neki.

— Ez ugyan nem jelent sokat. A császárnak két arca van, mint Janus istennek és már olyan skandalózus kijelentést is tett, hogy maga ül Szent Péter székébe. De mi van a franciákkal, a spanyolokkal?

— A francia királynak minden pápa jó, csak olasz ne legyen, a spanyolnak pedig mindenik jó, ha nem francia.

— És a római bíborosok? — kérdezte Chigi, akit ez a dolog mindjobban érdekelt.

Cardulo kissé elgondolkozott, majd habozva: mondta:

— Úgy hírlik, Rómában is akadnak barátai...

(Ha akarta volna, többet is mondhatott volna erről; mert midőn tavaly Budán járt, éppen maga Cardulo vitte el Bakócznak több kardinális ígéretét.)

— Nekem azt mondta Pasgualigo, a signoria magyarországi követe, — kezdte megint Chigi, — azt mondta, a patriárka aligha fog a tiarára vágyakozni, mert hiszen már hetven éves ember és otthon, a maga.

hazájában, ő pápa is, király is egy személyben, — minden, ami csak lenni akar.

— Ez igaz, — válaszolt Cardulo, — de Pasgualigo mester elfelejti, hogy van egy különös ok, amely nemcsak Bakóczra, de egész nemzetére nézve életkérdéssé teszi, hogy ezúttal magyar főpap kezébe kerüljenek Szent Péter kulcsai.

— És mi az?

—- A patriárka élesszemű úr és világosan látja, hogy a magyarság előbb-utóbb, talán már egy-két évtizeden belül, élet-halálharcát fogja megvívni a törökkel. Kétségtelen, hogy a harc, az ország mostani züllött állapota mellett, a magyar birodalom megsemmisülésével fog végződni. Ettől a sorstól csakis az összes keresztény fejedelmek ligája menthetné meg. A ligát pedig csak egy uralkodó tudná összehozni: a szentatya. A Vatikánban sok szó esett már erről, mindenki vallja, hogy a nagy ligát meg kell

csinálni, de eddig még egyik pápa sem csinálta meg, mindegyik a maga itáliai bajával volt elfoglalva. A nagy Julius urat is egy-egy romagnai város Sorsa jobban aggasztja, mint egész Magyarországé és azt nem is lehet rossznéven venni, hiszen olasz ember. Ha azonban magyar főpap ül Szent Péter székében, akkor a török kérdés lesz a vatikáni politika tengelye és a liga máról holnapra meg is lesz, Magyarország pedig megmenekül. Azt lehetne mondani: a magyarok ma az Élet Kapujában ülnek. A kapun túl van az ő nemzeti jövendőjük, a kapun innen a pogány rabság, a nyomorúság, a pusztulás. Ezt a kaput csak Szent Péter kulcsaival lehet megnyitni. Ezért fog Bakócz Tamás mindent elkövetni, hogy kezébe kapja a szent kulcsokat.
15

Talán még folytatták volna a beszélgetést, ha a porta del Popolo felől ágyúlövés és harsány trombitariadó nem hallatszik.

Fiametta kikönyökölt a korláton és egyszerre önkéntelenül is tapsolni kezdett.

— Madonna, ez szép, ez gyönyörű! — kiáltotta bájos izgalommal.
16
4.

A bevonulás képe valóban szemkápráztatóan fényes lehetett.

Az akkori római krónikaírók lelkiismeretesen rovásra vették a parádés menet minden részletét, mintha fontos állami aktus volna, és így mi is tudjuk, hogy a menetet három, talpig ezüsttel vértezett zászlótartó nyitotta meg, címeres csótárú paripákon, a magyar királyság,
az esztergomi érsekség és a konstantinápolyi patriárkátus selyem-lobogóival.

A zászlósok után negyven megrakott öszvért tereltek, a patriárka címerével ékes, egyformán fehérsárga csíkos takarók alatt. (A Bakócz-címer kocsikerékből kinövő szarvast ábrázol; a kerék kevélyen

alázatos emlékeztető a patriárka bognár apjára.)

— Hozzák az aranyat! — susogta ájtatosan a nép.

Az öszvérek után, címeres bíbortakarók alatt, ötven vezetéklovat hoztak. Ilyen könnyű, tüzes, acélinú állatokat talán Nagy Lajos király ideje óta sem láttak Itáliában.

Azután kétszáz huszár lovagolt, piros-fehér kis lobogóval a kopja hegyén. A mellükön olyan gazdag volt az ezüst sújtás, hogy nem lehetett látni a posztó színét, a süvegről hátrakunkorodó strucctolluk pedig lapockájukat verdeste. A magyarok köntöse Mátyás király ideje óta nem különbözött sokat az olaszokétól, a magyar süvegről azonban azt mondták a rómaiak, hogy a formája bizzarro.
17

A huszárok nyomában harminc, aranyruhás, hermelinnel prémezett magyar úr vonult egy csapatban, a patriárka rokonai és főrangú barátai. Voltak köztük pirosképű öregek, kiknek fehér szakálla a mellükre omlott és voltak villogó szemű ifjak. A rómaiak közt híre ment, hogy ezek mind fejedelmi személyek.

A krónikaíróknak feltűnt, hogy a magyarok igen kedvelik az igazgyöngyöt, némelyek közülük nemcsak a köntösüket, hanem a nyeregszerszámukat is telivarratták vele. Az is feltűnt, hogy a csizmájuk szárát is arannyal hímeztették, ami más népnél nem volt szokásban és hogy a ruhájuk jobb ujján gazdagabb volt a sújtás, mint a balon, mintha az egyiket többre becsülnék a másiknál.

Az urakat Urbino herceg és a római bíborosok menete követte, a főtisztelendő urak megint egyenkint kocogtak, palotatisztjeik kíséretében, mintha haragot tartanának egymással.

Egyszerre felujjongott az utca népe, melyet elragadott a nagyszerű látványosság:

— Strigonio! Ungheria!

Bakócz Tamás, hosszan leomló bíborosi palástjával, nagycsontú, pompás, sárga paripán ült. Jobbról-balról egy-egy kardinális kísérte.

Bár már a hetven esztendő körül járt, a széles vállával, a kurta vadkannyakával és a simára borotvált, barnapiros arcával még ép és kemény férfi benyomását tette. Szúrós tekintetű, sárga szeme volt, az állkapcsa pedig olyan nagy és erős volt, mintha fel akarná falni az egész világot. Furfangos és durva kis parasztorra volt, jobbágysorban élt édesapjának talán egyetlen örököse.

Egy, szegény asszonyt, aki a kíváncsi nézők közt

állott, annyira megigézett az áldást osztó gesztusával, hogy odarohant a lovak közé és Bakóczhoz emelte gyermekét. Talán hogy azt remélte, a patriárka érintése szerencsét fog hozni.

Bakócz rátette hatalmas medvemancsát a kisded fejére, majd egy aranygyűrűt húzott le ujjáról és odaadta az asszonynak, ami óriás módon felszöktette népszerűségét a közemberek szemében.

Chigi egy pillanatra sem vette le kutató tekintetét a patriárka arcáról. Most halk szóval odafordult Cardulóhoz:

— Jupiterre mondom, ebből a magyar papból több akaraterőt nézek ki, mint az egész mostani kardinális-kollégiumból. Vajon tud-e bánni a pénzével?

— Tud bánni, jól tud bánni, — mormogta a diplomata.

És mélán visszagondolt a Szent László-aranyakkal telt kupára, amelyet utolsó magyarországi útja alkalmával kapott Bakócztól "barátságos emlékezetül".
(A visszaemlékezés azért volt méla, mert az ajándékból ma már csak az ezüst kupa volt meg.)

A fölényes elméjű bankárt különben egy pillanatra

sem káprázтatta el a hallatlan pompa, melyet a bevonuló magyarok fitogtattak. Tudta, hogy ez alapjában szegény nép, amelynek királyai nemcsak a városaikat, de olykor az asztali ezüstjüket is zálogba adják.

Ezeknek minden gazdagságuk a termőföldjük és a jobbágyságuk, amelyek a politikai hatalommal együtt körbe járnak az egymás közt versengő, egymásután feltörtető és lehanyatló családok közt.

A Szentlélek bankárjának pápajelöltje egyébként Medici Giovanni volt. Részben okos számításból, mert

a Chigi-ház többet várhatott volna a Mediciek hálájától, mint Bakóczétól, de részben igaz meggyőződésből, mert főtisztelendő Giovanni a klasszikus tudományoknak és művészeteknek épp olyan rajongó imádója volt, mint maga Chigi Agostino és az ilyen embereket akkoriban valamely titkos testvéri szövetség fűzte egymáshoz. A vallásos szempont a bankárt épp oly kevéssé izgatta, mint Medicit vagy akár Bakóczot.

De azért Agostino úrnak, aki barátja volt minden nagyszabású vállalkozásnak, mégis csak imponáltak ezek a barbárok, akik fölkerekedtek homokos pusztáikból, magukra vették cifra ünneplőiket és kitartó elszántsággal idelovagoltak, hogy – megküzdve előttük ismeretlen hatalmakkal, megkerítsék maguknak Szent Péter kulcsait.

Ha kezükbe kapják a szent kulcsokat, akkor megnyílik számukra az Élet Kapuja, amelyről Carduio beszélt, és akkor az ő ismeretlen, árnyékba borult hazájuk talán állandóan beléjut az éltető napfénybe, amelyből eddig csak egy-egy eltévedt sugár jutott neki. És akkor talán végleg kimenekszik a barbárság posványából is.

És nem is lehetetlen, hogy el fogják érni céljukat...

A menet azalatt már elvonult a loggia alatt. A patriárka nyomában még vagy harminc magyar pap

lovagolt egyházi díszben, öten-hatan közülük püspöki mitrát viseltek. A sereget újabb huszárcsapat rekesztette be.

De közben valami kis rendetlenség történt éppen Fiametta háza előtt. Az egyik pap alatt — igen fiatal ember volt, bár infulát viselt a fején és nagy arany feszületet tartott kesztyűs kezében — megbokrosodott
a ló.
20

A táltos az alföld délibábos magányából került ide és szegény lóesze megzavarodott attól, amit a via lata-n tapasztalt. Rúgott, toporzékolt, felágaskodott,
kétlábon járt és dühös kétségbeeséssel erőlködött, hogy levesse lovasát. Ez ugyan semmiképpen sem sikerült neki, de attól lehetett tartani, hogy lovasával
együtt hanyatt fog vágódni.

A bámészkodók szétrebbentek, Fiametta is megijedt és halkan elsikoltotta magát. A lovas feje ott táncolt alig két rőfnyire az ő arcától. A lovas rávetette ragyogó szemét és ifjú arcán valami bájos, zavart mosoly villant meg. Az iskolás fiú alamuszi mosolya volt. Közbe gyerekesen meggörbítette a száját, mintha azt akarná mondani:

— Ugyan — szót sem érdemel!

Fiametta megértette a grimaszt és maga is elnevette magát, a fehér szép keze pedig, amellyel ijedtében el akarta takarni a szemét, szétnyújtott ujjakkal megállott a levegőben.

Mind a ketten elpirultak, a leány is, a pap is. A pap aztán hamarosan végzett a sárkányával; a feszület arany nyelével — Isten bűnéül ne rója! — keményen a két füle közé vágott, közbe furcsa torokhangon morgott valamit az ő magyar nyelvén, ami
egy cseppet sem hangzott imádságnak. Rövid küzdelem után a remegő állat megértette, hogy kettőjük közül ki az úr.

A lovas gyerekes kandisággal még egyszer visszatekintett a loggiára, majd hajlékony derékkal és repülő palásttal a menet után vágtatott, ahol beállott megint a sorba.

— Ennél a szent embernél derekabb istállómestert

még keveset láttam életemben, — szólt elismeréssel Hannibál.

Cardulo mosolygott.

— Vértesi Tamásnak hívják. A patriárka nővérének fia. Keresztfia és legkedvesebbik rokona Bakóczknak, mondhatnám egyetlen kedves rokona.

— Ha Bakócz pápa lesz, akkor ebből a fiúból kardinálist csinál, — vélekedett Vico.

— Belőle sohasem lesz kardinális, nem akar pap lenni; tőle hallottam Esztergomban. Minden ízében katona.

— De hiszen máris püspök? — vetette közbe Fiametta.

— Dehogy az, még nem is fölszentelt pap, csak címzetes apát. Valami infulás kis javadalma van, amely után pár száz aranyat kap, de a patriárka úr nem veti ki hálójából az apró halakat sem.

—- Apátúrnak ugyan fiatal, — mondta Fiametta.

— Estei Hippolit hatéves korában Magyarország hercegprímása volt...

Hannibál azt mondta:

— Szóval, ha a fiatal úr nem akar bíboros lenni, akkor majd a szentegyház gonfaloniere-je lesz és valamelyik
romagnai város hercege.

Ekkor megszólalt Chigi Agostino:

— Érdekel ez a fiatal ember, szívesen megismerkedném vele.

Cardulo meglepetten nézett a bankárra, majd csendes mosollyal mondta :

— Ennél ugyan semmi sem könnyebb. Elég jól ismerem, némi vonzalmat mutatott irántam, mikor Esztergomban találkoztunk. Alkalmilag elviszem a Chigi-palotába.

A Szentlélek bankárja a fejét rázta.

— Nem, inkább ismertesse meg Hannibállal, ő majd tudni fogja, mi a teendője.

Fiametta fehér arca ekkor rózsás lett.

Agostino úr olyan férfi volt, aki nem lepette meg magát az eseményekkel. Amióta Sienából Rómába telepedett, három pápa váltotta fel egymást Szent Péter székén és bár közülük ketten, Borgia Sándor és a mostani Rovere Julius, halálosan gyűlölték egymást, Chigi Agostinoban valamennyien föltétlenül megbíztak.

Nemsokára talán megint összeül a konkláve. Ha Medici lesz az új pápa, — amire ugyan nincs sok kilátása, mert még nagyon fiatal, mindössze csak harminchat esztendős — de ha Medici lesz a pápa, akkor tudni fogja, hogy ezt némi részben Chigi Agostino buzgólkodásának is köszönheti. Ha azonban Isten mégis úgy akarná, hogy ez az eszes és erős barbár üljön Szent Péter székébe, akkor nem szabad ellenséget látnia Chigi Agostinoban. Szóval: óvatosságra lesz szükség.

A magyarok vakítóan fényes zarándok csapatja időközben a campo dei fiori felé igyekezett.

Miközben végigvonultak a bámész embersorok között, a keleti lovasnépek büszke és szándékos egykedvűségével

ültek nyergükben. Nem mutattak semmi meglepetést, körül sem igen néztek, mintha az volna a világon a legtermészetesebb dolog, hogy ők a pusztai lovaikat végigjártassák Róma utcáin.

Pedig a valóságban mindannyian nyugtalanok voltak. Vártak valamit. Minden fordulónál, minden utcasarkon növekedő izgalommal, szinte rettegve várták, hogy a szent város leleplezze előttük a

nagyszerű titkot, amelyet magába zár. A nagyszerű, az ősi titkot, amely Róma nevével ünnepélyesen és a csillagokat megremegtetve végigkondul a világon, mint egy óriás harang szava.

De végül is nyeregből kellett ugraniok a reggioi kardinális palotája előtt, melyet Bakócz Tamás a szomszéd házzal együtt kibérelt.

Ez pedig az Úr születésének 1512-ik esztendejében, Boldogasszony havának 26-ik napján történt.

5.

Midőn II. Julius megtudta, hogy az esztergomi kardinális Rómába érkezik, keserű mosoly vonult végig férfias, komor arcán.

— Úgy látszik, rossz bőrben vagyok, már vonulnak a dögkeselyűk!

Pedig nem akart meghalni, még száz dolga lett volna. Az ő nyugtalan, erőszakos lelke mindent felforgatott
és elpusztított maga körül, ami régi és korhadt volt, de az újjáépítésnek még csak az elején tartott. Pedig már hetven esztendős volt.

Milyen tervei voltak neki ifjabb éveiben! A barbárokat ki akarta szorítani a félszigetről, maga akart lenni az egyesített Itália vatikáni cézárja. Egy nagyszerű
keresztény ligáról is álmodozott, amely kiveri a

törököt Bizáncból és Jeruzsálemből. Ő maga lett volna a keresztes seregek fővezére; úgy képzelte, a Boszporusz mellett vívják a döntő csatát, — az angyalok és a lázadó démonok halhatatlan csatája lett volna, Buonarroti ecsetjére méltó kép.

És milyen keveset valósított meg mindebből! Jóformán semmit. Az volt a baja, hogy már öreg ember volt, mikor pápává választották. A legjobb évei bujdosásban
teltek, a Borgiák gyilkos gyűlölete elől kellett szökdösnie.

Midőn a konkláve kihirdette Rovere Julián nevét, a rómaiak azt mondták: Mars ült Szent Péter székébe!

Igaz, hogy inkább katona volt, mint pap, korának

legkeményebb katonája. Sisakkal a fején, karddal az öklében robogott végig Itálián, útjában szakadatlanul dörögtek a kulcsos címerrel ékes ágyuk, szakadatlanul szitált a véreső.

El kellett tipornia az apró zsarnokokat; le kellett igáznia a lázadó Bolognát; a veneziai signoriát, ezt az alattomos kalmár bandát, ki kellett füstölnie a Romagnából.
És ilyen aprólékos bajai miatt nem jutott hozzá életének nagy feladataihoz.

Hiába csapdosta a hidrafejeket, azok csak kinőttek újra. Hol győzött, hol őt kergették; tegnap diadallal vonult be az ellenséges városba, ma már őt ostromolták a feldühödött lázadók.

Tíz esztendő alatt még annyit sem tudott elérni, hogy kipusztítsa az idegeneket Itáliából. A franciák még itt voltak. Ó, hogy gyűlölte ezeket az esetlen barbárokat, akik egyebet sem tudtak, mint zabálni és részegeskedni, akik kopjahegyére tűzték a szent képeket és meszet égettek az antik szobrok márványából.
Ha rájuk gondolt, akkor szikrát hányt a vérrel erezett oroszlánszeme, akkor botjával a padlót döfködte: Ki a barbárokkal! Ki Itáliából!

A spanyolok a pápa hű szövetségesei voltak, de őket sem kedvelte. Sőt utálta a nevetséges hidalgókat, akik tegnap még a mórok kiéhezett cselédjei voltak és ma már, miután meghíztak Új-India aranyán, úgy pöffeszkedtek, mintha süvegtolluk a fellegeket horzsolná.

Majd ha végzett az átkozott franciákkal, akkor a spanyolokra kerül a sor... Mit keresnek Nápolyban? Ki a barbárokkal!

"De vajon marad-e ideje? Hiszen már hetven

esztendős! Hetven esztendős és még annyi sok dolga volna.

Szent Péter ősi szent bazilikáját, a hívők nagy keserűségére, lehordatta, hogy olyan grandiózus dómot építsen a helyére, aminőről eddig még álmodni sem mert a világ semmi építőmestere.

Egyelőre azonban csak meztelen árboc- és gerendaerdő meredezett égnek a Szent Péter-téren. Az öreg Bramante mester, aki a csúza miatt nem tud járni, gyaloghintóból ordítozik és hajszolja a munkások tízezreit.
De a munka rettenetes lassúsággal halad... Dolgozzanak éjjel is, fáklyafény mellett!

— A babiloni torony! Soha nem fog elkészülni! — gúnyolódik Pasguino.

Pedig a pápa szeme már a kupolát keresi az üres égen, a kupolát. amely kolosszálisan és mégis könnyedén lebeg majd Róma fölött, mint egy új planéta.

A Vatikánban is bontanak és építenek. Itt olyan cézári palota készül, amely túltesz a Palatinus-hegy minden elkorhadt csodáján. De mikor, nagy Isten, mikor?

Síremléket is rendelt magának Julius, egy meghalt pogány istenhez, az Olimpus királyához méltó kriptát. Michelangelot bízta meg vele, de az most a

Sixtina képeivel piszmog.

Ha építenie kellene, akkor fest, ha meg képet várnak tőle, akkor szobrot farag ez a Buonarroti. A romagnai városok erődítésével meg egyáltalában nem törődik ... Pedig Róma városát is alapjából át kell még építeni, új utcákat törni, templomokat, kórházakat emelni, csatornákat ásni, a Tiberist szabályozni.

Az élet olyan rettenetesen rövid... Rovere Julius, az emberi testet öltött tűzoszlop, túl akarja élni a maga

halálát. Az ő szörnyű tettereje örökké élni és uralkodni akar Róma fölött, gigantikus templomok, kolosszális paloták, halhatatlan, dicső alkotások alakjában.

Ó, miért nem végezhet mindent maga? Mért nem építhet, rombolhat, faraghat, festhet a maga kezével? Ezek a művészek, ezek az emberférgek semmire sem valók. Az egy Michelangelo érti meg úgy ahogyan az ő urát. De miért ülnek olyan sokat a terített asztalnál? Mit citeráznak? Mért alusznak? És az a Rafael mindig asszonyokkal van... Dolgozni, dolgozni! Az élet olyan rövid.

És mialatt kartonok, tervrajzok és költségvetések halmazában turkál, megint háborús hírek érkeznek az Alpesekből. A franciák... Ó, az átkozott barbárok!

A pápa botjával a padlóra üt. Ki velük Itáliából!

De most íme nagy egyházi parádéval hoznak eléje egy barbárt: Strigonio kardinálist, a sokat emlegetett magyar patriarkát...

6.

II. Julius egyedül fogadta vendégét. Sötét kárpitos, boltíves szobában, alacsony trónszéken ült. Bakócz Tamás letérdepelt előtte, megcsókolta a papucsát, majd a kezét, a pápa azután magához ölelte, megcsókolta arcát és leültette egy zsöllére.

Kíváncsian és hidegen figyelték egymást és mivel mindkettőnek olyan szeme volt, amely keresztüllát a kőfalon is, mindazt, amit hallomás után már tudtak egymásról, hamarosan ki tudták egészíteni teljes képpé.

A trónon ülő a született uralkodó. Nem pap, hanem katona-király. A férfiak férfia: erős, bátor, büszke, hajthatatlan, mint valami nemes ragadozó. A szíve izzó acél. A lelke a sasé: repülni tud. Szédítő magasságokban kereng, onnan felülről kicsinek lát minden földi dolgot és kevésre becsüli az embereket. Ilyen tetterő csak minden ezer esztendőben születik. Az erő fölöslege átárad másokra és megnöveszti a környezetét is, a papjait, a művészeit, a katonáit, egész hadseregét. Ő azonban csak a maga erejében bízik, de abban föltétlenül. Mindenre mer vállalkozni és ha nem Ő volna Isten földi helytartója, talán megostromolná az egeket is. De már kezd öregedni, láz emészti; a gyöngesége nem ijeszti meg, csak felháborítja.

A másik a vadkanember. Földet túró ősök származéka.
29

Ennek nincs szárnya, egész életében gyalog járt. De erős, irgalmatlanul józan, ravasz. Bár senkitől sem fél, mégsem harcias, de maga a hideg és rettenthetetlen szívósság. Hirrel, dicsőséggel nem sokat törődik, de ha megszimatol valami prédát, utána veti magát és a hallatlan csökönyösségével végül is legyalogolja.
Nincs az a bozót, amin keresztül nem törtetne, nincs az a mocsár, amelyen át nem gázolna. Most a pápai tiara után vetette magát...

Amit parasztfiú elérhet Magyarországon, azt mind elérte, prímás, patriárka, az ország kancellárja lett, mérhetetlen gazdagság ura. A király vakon engedelmeskedik neki, a mágnások földig hajolnak előtte.

És miután már mindennel betelt és jóllakott, a tekintete

ráesett arra a gigantikus romboló erőre, amely évtizedek óta lassan hömpölyög Magyarország felé, halálos következetességgel, egy vándorló hegylánc, útjában
minden életet összemorzsolva.

Annyit beszéltek a török veszedelemről, hogy már meg is szokták, talán komolyan sem vették, de Bakócz most egyszerre megértette benne egy természeti törvény irgalmatlan logikáját. De minek dolgozott, minek harcolt és élt, ha maholnap mindent elnyel a pogány éjszaka?

Most egyszerre a maga és családja hatalmával együtt félteni kezdte a hazáját. És szívébe nyilallt a forró szánalom és az ő szegény, nyomorult, szép és szent országának szerelme.

Miután egy életen át a féktelen önzésével maga is segített a nemzetet az örvény felé vonszolni, most az élete árán is megmentette volna a bukástól. Ez őszinte érzés volt. És elhatározta, hogy megnyitja a haldokló
30

Magyarország előtt az Élet Kapuját. És Rómába jött, hogy megszerezze a kulcsokat.

A szentatya jól tudta, mit keres az örök városban Bakócz. Ez nem azért jött, hogy a scala sanctán csúszkáljon.

Szerette volna kitudni, mely uralkodók támogatására számít a patriárka. De volt benne annyi olasz ravaszság, hogy csak nagy általánosságban kezdett beszélni az európai királyokról és az ellentétekről, melyek
őket egymástól és a Vatikántól elválasztják, hogy így pártvallásra szorítsa a kardinálist.

Kitűnt azonban, hogy Bakócz Tamás valamennyi uralkodó pártján áll. Ékes szavakkal magasztalta az ugráló eszű Maximiliánt, fiúi alázattal ajánlotta a szentatya szeretetébe a perfid veneziai signoriát, majd a megindulástól könnyes szemmel könyörgött neki, hogy béküljön meg a francia rablókkal. Amit

mondott, az a béke és a szeretet himnusza volt.

És hogy kétkulacsosnak ne lássék, mindjárt hozzátette:

— Mi szegény magyarok a pogányság siralomházában ülünk, mi nem engedhetjük meg magunknak, hogy perbe szálljunk keresztény testvéreinkkel, akiktől szabadulásunkat kell remélnünk.

Szóval: valamennyi uralkodó segítségére számít!

A fogadás véget ért, a pápa megáldotta a távozót.

— Milyen ép a hetven esztendejével, milyen fiatal még! — gondolta fájdalmas irigységgel.

— Nem fog már sokáig élni, — gondolta Bakócz, miközben térdet hajtott Rovere Julius előtt.

A szentatya fölkelt trónjáról és csúzos lábával végigbandukolt a szobán, miközben botjával ingerülten döfködte a padlót.
31

Mi lesz, ha a magyar csakugyan beleül Szent Péter székébe? Erőskezű pápa lesz, az kétségtelen. De mire fogja fordítani erejét?

Arról szó sem lehet, hogy Bakócz folytassa azt, amit elődje megkezdett. Szent Péter temploma? A Vatikán? Romba dőlnek, mielőtt még fölépülnének, Julius pápa hebehurgyaságának tragikomikus emlékei maradnak, Pasquino gúnyiratainak örökös témái.

Mert bizony Bakócz Tamás nem fogja a kereszténység összeharácsolt pénzét római palotákra és márványkutakra költeni, hanem török háborúkra.

Ő meg fogja csinálni a nagy ligát a pogány ellen és hogy szövetségeseket nyerjen, oda fogja adni Veneziának
a fél Romagnát, a francia királynak Milánót,
a spanyolnak, amit akar, egy cafatnyi olasz földet mindenesetre oda fog vetni a svájci parasztoknak is,

hogy landsknechtcsapatokat állítsanak.

Szóval: Bakócz Itáliának, az ő szegény, nyomorult, szép és szent Itáliájának drága húsával fogja etetni a vadászkutyáit.

És az egyház bíbora, a nagy javadalmak barbár nepotákra fognak szállani, a romagnai városokat magyar pereputty fogja szipolyozni, Itália aranyköntösét cafatokra fogják tépni, hogy idegen népek takarják velük a meztelenségüket, Róma pedig, a szent Róma, amely csak úgy tud virágozni, ha az egész világ aranyával locsolják, le fog soványodni, el fog hervadni, el fog zülleni barbár urak kezén.

Mert mi Bakócz Tamásnak Róma? Ami Rovere Juliusnak Magyarország!

Midőn már itt tartott, a forró vére a fejébe szökött és haragosan mormogta: Ki a barbárokkal!

7.

Miközben a patriárka a szentatyánál tisztelgett, azalatt a kíséretéhez tartozó magyar urak a Vatikán előszobáiban és folyosóin, a csatlósok és szolgák pedig Szent Péter terén várakoztak.

Az urak közt volt ifjú Vértesi Tamás is, Bakócz keresztfia, aki a bevonulás alkalmával bemutatott lovas tudományával rászolgált a rómaiak elismerésére.

A címzetes apátúr csak olyankor viselt papi köntöst, ha keresztapja külön ráparancsolt és ezúttal lila-arannyal hímzett fekete ruhában jelent meg, amelynek azonban csak a színe volt egyházi, a szabása nagyon is világi volt. Az oldalán derék pallost viselt, de azért nem annyira vitéz, mint inkább apród benyomását tette.

Márton kalocsai kanonok társaságában sétált fel-alá a széles folyosón. A tisztelendő úr az egyházi és világi tudományokban egyaránt jeleskedő férfiú volt,

annak idején ő készítette elő Tamás úrfit a ferrarai főiskolára.

E pillanatban így szólt növendékéhez:

— Nagyon örvendek, hogy végre eljutottam e híres városba, hol nemcsak nagy lelki hasznot, hanem sok művészeti gyönyörűséget is reméllek. A szépművészetek közül én a piktúrát kedvelem kiváltképpen. Önhittség nélkül merem mondani, hogy értek is hozzá és a mi dicsőséges Mátyás királyunk gyakran hallgatta meg jótanácsomat. Én hoztam Magyarországba

udinei Andreát, aki jeles mester volt, mert nagy kék szemekkel és rózsás orcával ábrázolta a szenteket, a rangjukhoz illő szép virágos selyem és bársony ruhát festvén nekik. És amit leginkább becsültem benne: a csillagokat és holdat mindig igazi arannyal csinálta. A képírók általánosságban ügyes emberek, de hiányzik belőlük a tudományos elmélyedés, azért szükséges, hogy tekintélyes és kegyes férfiak utasításai szerint dolgozzanak, mert ha magukra hagyják őket, akkor elbizakodnak és istentelen zagyvaságokat festenek.

A tisztelendő úr mindezt ékes latin nyelven adta elő. Ekkor egy púpos kis olasz, aki éppen elhaladt mellettük a folyosón, hirtelen megállott és mélyen meghajolva kiáltotta:

— Mily öröm és büszkeség nekem, ha hallom, hogy előkelő külföldi főurak megbecsülik az itáliai művészet alkotásait. Ez kötelességemmé teszi, hogy felajánljam nagyságtoknak szolgálataimat. Ez annál is inkább kötelességem, mert attól kellene tartanom, hogy máskülönben holmi tudatlan és haszonleső cicerone élne vissza nagyságtok nagylelkűségével. Az én nevem Cechino, közbecsülésben álló, bár mostoha sorsú római családból származom. A Vatikánban kitünő összeköttetéseim vannak és maga a szentatya is elismeréssel szokott rólam nyilatkozni.

— Én kalocsai kanonok vagyok és Kalocsa igen hí. res város, — mondta nem minden önérzet nélkül a tisztelendő. — Ez a nemes úrfi pedig a főtisztelendő

patriárka keresztfia, maga is már címzetes apátúr.

A púpos ember újra meghajolt, ezúttal majdnem földig.

— Ha a folyosó végére fáradnak velem nagyságtok, akkor mindjárt bemutatom a híres Laokoon-

szobrot, amelyet hat esztendővel ezelőtt ástak ki az Esguilinen és amelyért ezerhatszáz scudit fizetett a szentatya.

A márványkép valóban ott állott a keresztfolyosón. Cechino megmagyarázta a jelentőségét:

— Ez a Laokoon ördög, aki a paradicsomba küldte az első kígyót és aki most a két sátáni fiával együtt elveszi gonoszságának méltó büntetését.

A kanonok azonban olvasta Homért és erélyesen ellent mondott Cechinonak, körülményesen felvilágosítván őt a szobor igazi jelentőségéről, mire azonban a púpos ember szárazon csak ennyit mondott:

— Ismerem ezt az elméletet is, de a tudósok még nem döntötték el, hogy mi az igazság.

A tisztelendő úr a vatikáni kápolna készülő falfestményei iránt érdeklődött és Cechino a folyosó végében egy ajtóra mutatott, amely nyers deszkákból volt összetákolva.

— Ott van a kápolna, de nem lehet bemenni, mindig zárva tartják.

A kanonok úr azonban mégis megnyomta a kilincset és az ajtó megnyílt. Ekkor mind a hárman beléptek. A templom teli volt faállványokkal, a padlón pedig festékes foltok éktelenkedtek. Egy darabot azonban mégis láttak az Ítélet napjá-ból.

— Jaj, — kiáltotta elszörnyülködve a kanonok, — ez a festő ugyan becsapta a mi szentatyánkat! Miféle

vad összevisszaság ez? És mennyi szemérmetlen meztelenség!
És ki legyen az ott fenn a magasban? Talán csak nem a mi dicsőséges Jézus Krisztus urunk? Isten bocsáss, hiszen ennek csupasz arca van és akkora mellkasa,
mint egy székálló legénynek... Hát nem tudja az a boldogtalan piktor, hogy a Megváltónak szőke

szakálla volt, a feje fölött arany glóriatányér fénylett, a teste pedig olyan karcsú volt, mint a liliomszál? Ezt az istenkáromló képet le kell kapartatni a falról!

E pillanatban megszólalt egy szörnyű hang a faállványok legtetején.

— Miféle vadembereket csődített megint ide az a púpos majom? Hordjátok el magatokat! Halljátok?

A láthatatlan ember olaszul beszélt, a tisztelendő úr nem értette meg, de Cechino azonnal kirohant az ajtón, Tamás úrfi pedig, aki Ferrarában jól megtanult olaszul, elnevette magát.

De aztán elment a kedve a nevetéstől, mert egy rocska meszes víz zuhogott le a magasból. Sietve menekültek;
a púpos ember az ajtó előtt várta őket.

— Ki az a goromba ember? — kérdezte a felháborodástól lángoló kanonok.

— Michelangelonak hívják, — mondta Cechino.

— Majd följelentem a major domusnak, az megtanítja, hogyan kell nemes emberek előtt viselkednie!

— Azt ne tegye nagyságod, mert a szentatya ezt a festőt többre becsüli akármelyik kardinálisánál.

A kanonok nem válaszolt, csak nagyon csodálkozott és rosszallóan csóválta fejét.

Cechino pedig, hogy másra terelje a szót, felajánlotta,

hogy megmutatja őnagyságuknak a Colosseot, amely arról nevezetes, hogy több ablaka van, mint a világ bármely épületének. A Colosseot tudvalevően a kegyetlen Nero császár építtette, hogy fenevadakkal tépesse szét a szent vértanúkat.

De ekkor a kanonok egy kedves régi ismerőse Sietett feléjük kitárt karokkal. Cardulo Bernát prelátus volt, aki egy délceg külsejű ifjú lovag kíséretében jött a folyosón.

Miután az urak köszöntötték egymást, a prelátus így szólt a púpos emberhez:

— Cechino barátom, ezeket az urakat át fogod nekem engedni, majd én leszek a ciceronéjuk. És hogy meg ne rövidülj, fogd ezt!

Azzal némi pénzt nyomott a tenyerébe és a púpos ember fanyar alázatossággal elsompolygott.

A kanonok úgy megörült Cardulonak, ahogyan csak idegenben járó magyar ember tud megörülni a jó ismerősének.

— Ezt nevezem aztán szerencsés véletlennek!

— Nem véletlen, — válaszolt a prelátus, — tudtam, hogy itt vagy a patriárka úrral és már egy órája hogy tűvé teszem utánatok a Vatikánt. Ha látni akarod Róma nevezetességeit, szolgálatodra állok. Ez a nemes fiatal barátom pedig, Vico Hannibál úr, boldog lesz, ha Tamás úr elfogadja az ő társaságát. Mi öregek majd sorra látogatjuk Róma hét legszentebb főtemplomát, a fiatalok pedig, ha eleget tettek keresztény kötelességeiknek, tisztes világi szórakozások után fognak járni.

Hannibál úr lendületes mozdulattal megemelte tollas süvegét. Igen előkelő volt a piros bársonyruhájában.
Arannyal hímzett pantallérján hosszú kardot és remek mívű tőrt viselt.

Tamásnak megtetszett az ifjú ember. Kezet nyújtott neki és azt mondta:

— Legyünk jóbarátok!

Hannibál úr a Capriuolo-ba vitte új barátját tizenegy órai ebédre; a vendéglő, hol provencei és angol nemes zarándokok társaságában ebédeltek, híres volt az örök városban a böjti pástétomairól és a szicíliai
borairól.

Ebéd után a jóbarátok a csatlósaikkal hazaküldték hátaslovaikat és gyalogszerrel nekiindultak a zegzugos utcáknak, hogy megnézzék a farsangi álarcosokat, akik a kormányzó kardinális úr engedelmével ma már mutatkozni kezdlek Róma utcáin.

Az Angyalvár hídján fényes lovascsapat jött szembe velük, a csapat élén ifjú ember haladt, aki szép és pompás volt, mint egy arkangyal. A neve is arkangyalé volt:
— Urbinoi Rafael, a híres festő, — magyarázta Hannibál. — A szentatyához megyen a Vatikánba és akik körülötte vannak, azok tanítványai és barátai.
Tamás igen elcsodálkozott, hogy némely mesterembernek itt szinte olyan becsülete van, mint otthon nálunk a megyés püspöknek.
Egy nagy tér sarkán jókora embercsődület volt.
— Itt van Pasguino! — szólt vidáman Hannibál.
Pasguino a fejnélküli, csonka kőszobor, amely a felelősséget viseli mindazokért a szatírákért és epigrammokért,
amelyekkel ismeretlen kezek körül szokták ragasztani. Ezúttal is fehér volt körülötte a fal a sok írott cédulától.

Valaki hangosan olvasta a költeményeket és a hallgatók tapssal vagy pisszegéssel mondtak ítéletet.

Volt az epigrammok közt olyan is, amely Bakócz Tamásról szólt. Melyik a világ legerősebb vára? —

kérdezte a költő. — A Vatikán. Mert Macedoniai Fülöp ugyan arra vállalkozott, hogy egyetlen arannyal megrakott szamárral elfoglalja a legerősebb várat, de Strigonionak mégis negyven arannyal megrakott öszvérre van szüksége, hogy elfoglalja a Vatikánt.

Julius pápának is kijutott a gúnyolódásból. A szentatya azonban sohasem gondolt arra, hogy ráüssön Pasguino szájára. Sas nem vadászik szúnyogra.

A jóbarátok tovább sétáltak és most már tarka álarcos menetekkel találkoztak, amelyek muzsikaszóval és rikoltozva vonultak végig a városon.

Mitológiai istenségek voltak és asszonyoknak öltözött férfiak, de ördögök is akadtak közöttük és másféle torz pofák, amelyek nagyobbrészt a hét főbűnöket ábrázolták. Az istenfélő rómaiak ezeket gúnyos hurrogással
és szitkokkal fogadták.

A nagy tolongásban Hannibál egyszerre csak elpárolgott a barátja mellől. Tamás körülnézett, hogy megkeresse a lovagot és ekkor hirtelen egy félelmetes külsejű álarcossal nézett farkasszemet.

Hórihorgas, a hosszúra nőtt ifjú apátnál jó fejjel magasabb fekete alak volt. A testén bőredőjű szőrkámzsát viselt, a fején hegyes csuklyát, amely arcát is eltakarta. A csuklya kerek szemnyílásából komor tűzben forgó, rettenetes szempár villogott Tamás felé.

A fekete barát keresztbefont karokkal állott előtte. Tamás tudta, hogy ez csak farsangi tréfa lehet, de azért mégis valami babonás borzongást érzett.

-—— Ki vagy? — kérdezte meghökkenve,
39

— Szolga, — válaszolt mélyen zengő orgonahangon a barát. — A csillagok szolgája vagyok, Vértesi Tamás.

— Hát ismersz engem?

— Már akkor is ismertelek, mikor még bölcsődben sírtál az erdődi udvarházban. Akkor is melletted voltam, mikor király apródja voltál Budavárában. És akkor is, mikor deák voltál Ferrarában.

Tamás olyasmit érzett, mintha a süvege alatt felborzolódnék
a haja.

— Én sohasem láttalak még, — hebegte zavartan.

— Látható alakban ma jelenek meg előtted először, Vértesi Tamás, mert ma van a csillagok fordulásának napja.

— És mit akarsz tőlem?

— Kezedbe teszem a jövődet. A tiédet, a nemzetségedét, egész népedét.

Tamásnak nem volt kedve nevetni, bár mégis azt mondta:

— Gúnyolódol, barát?

— Elvégzem a parancsot. Ha megérted, akkor győzni fogsz. Ha nem érted, akkor az álomba esel.

— És mi a parancs?

— Lásd magad!

A fekete barát kerek kis tükröt tartott Tamás szeme elé. Tamás a saját kisebbített arcát látta benne. A barát most a kámzsája ujjával megtörülte a tükröt és ekkor színes kép jelent meg az üveg alatt.

Az ifjú apát szívén édes rémület nyilallt át: a Bakócz-család
címerét látta a tükörben, a címert azonban sisak helyett a pápai szent tiara koronázta. Kicsit homályos volt, mintha nem is aranyból, hanem ködpárából

volna, de mégis tiara volt. Egy angyal tartotta

két kezével a pajzs fölé...

Nos, az eredeti erdődi Bakócz-címernek is angyal a pajzstartója, de ez itt egészen más, egészen különös angyal. Szárnya nincs, a haja pedig rozsdavörös — ki látott még ilyen angyalt? — a köntöse halványzöld és arannyal ékes, a kezén, amely a tiarát fogja, zöld kesztyűt visel. Ki látott még kesztyűs angyalt?

Az egész tükörkép alig volt nagyobb egy arany scudonál, de Tamás mohó tekintete mégis fölfalta minden aprólékos részletét, mint egy finoman kidolgozott miniatűr rajzát.

A fekete ember a köntöse ujjával újra végigsimított a tükrön, a kép eltűnt és Tamás megint csak a maga dúlt ábrázatát látta.

Meg akarta ragadni a barát kámzsáját, de a puszta levegőbe markolt, a fekete ember már akkor eltűnt a vidáman cincogó sokaságban és Tamás nem is bukkant rá többet, bármennyit kereste is.

Hannibállal sem tudott többet találkozni aznap. Végül is hazament a reggiói palotába. Ott megmondták neki, hogy a keresztapja már kérdezett utána.

A patriárka maga szokta intézni legtitkosabb ügyeit és ilyenkor a keresztfiát használta szekretáriusnak.
Az este is gyertyafény mellett leveleket és jegyzeteket mondott neki tollba.

Az úrfinak máskülönben alig volt titka a keresztapja előtt, de a fekete barátról nem mert neki szólani. Az ilyen kísérteties jelenésről hallgatni kell, különbén nagy szerencsétlenség érheti az embert.

Mert bizonyos, hogy vannak a csillagok alatt titokzatos hatalmak, amelyek olykor beleártják magukat az emberek dolgába,

De hogyan értse a csillagok üzenetét? — És miközben ezen töprenkedett, félelem fogta el, hogy puszta

tudatlanságból megronthatná nemzetségének szerencséjét.

Jó sokáig nem tudott elaludni az éjjel, bár a rendes esti imádságát ezúttal megtoldotta néhány páterrel.

A zöldkesztyűs angyalra gondolt és úgy rémlett neki, hogy már látta valahol a bájos rőthajú fejét. Ez neki régi, édes ismerőse volt... Talán gyermekkori álmaiból? Vagy talán a szentkönyvekben látta, amelyeknek hímes iniciáléit oly szívesen nézegette az esztergomi könyvesházban?
42
9.

Vico Hannibál reggel beállított a palotába. Mentegette magát, hogy tegnap elszakadt a barátja mellől, maga sem tudta, hogyan történhetett.

Boldogasszony napja lévén, a lovag indítványára elmentek a dominikánusok Mária-templomába, amely a pogány Minerva-templom helyén épült.

A fiatal urak azonban lekéstek a nagymiséről és mire a térre értek, a hívők már kiözönlöttek.

Sok szépen öltözött, főrangú hölgy volt ott, de akadtak lenge erkölcsű némberek is, akik arannyal és ezüsttel kivarrt fiúruhában merészkedtek a templomba. Tollas süveget is viseltek a fürtös fejükön és bársonytokos
vékony kardot az oldalukon és bár a jámbor dömés atyák az ilyen hóbortos divatot az ördög libériájának
nevezték, sokan a nők közül tetemes lelki károkra mégis mutogatni akarták a formás lábszárukat.

A templomtér teli volt cifrán öltözött apródokkal és csatlósokkal, akik a hátaslovakat és öszvéreket őrizték, mert abban az időben valamire való asszony szégyellte volna magát, ha féltucat cseléd nélkül mutatkozik
az utcán.

Tamás arca egyszerre elhalványodott, a lélegzete is elakadt: a templom lépcsőjén váratlanul szembe jött

vele ő, akinek képével teli volt az esze és a szíve: a címeres angyal!

Ez őrültség, ez álomba való – de mégis igaz! Kecsesen meghajtott fejjel, szerényen mosolyogva jön

le a lépcsőn... A haja rozsdavörös, a ruhája halványzöld és arannyal hímzett, a kezén pedig, mellyel a tükörben a szent tiarát fogta, a kezén most is zöld selyemkesztyűt visel.

És most már azt is tudta, miért olyan ismerős neki az angyal arca: hiszen ez ő, a százszorszép, akit a bevonuláskor a korzó loggiája alatt látott, miközben a rakoncátlan táltosával vesződött.

Hannibál nem vett tudomást a barátja nagy felindulásáról, hanem egyenesen a zöldkesztyűs hölgy elé lépett és mély meghajlással mondta:

– Madonna Fiametta, engedje meg, hogy én és nemes magyar barátom, Tamás apátúr, meghódoljunk az ön szépsége előtt és felajánljuk szolgálatainkat.

A hölgy szintén meghajolt és bájos szerénységgel válaszolt:

– Nagyon fogom ezentúl szeretni az én szegényes szépségemet, ha elég ereje volt, hogy felém vonzza ilyen kitűnő nemesemberek figyelmét.

Már hozták a hattyúfehér hátasát és az öszvéreket a kísérő asszonyok és apródok számára.

Egész csapat nemes úr állott körülötte, mindegyik szerette volna Fiamettát kengyelbe emelni.

A hölgy azonban Tamás felé fordult, aki még egyre némán és mereven nézte.

– Nem ismerem a te nagyságod országának szokásait, – mondta latin nyelven. – De Rómában a megbecsülés és a bizalom jele, ha egy férfit arra kérünk, hogy szánja meg asszonyi ügyetlenségünket.

Az apátúr mégsem járta hiába a ferrarai főiskolát. Lehajolt és összekulcsolt két tenyerét odakínálta Fiametta lábának. A leány azonban előbb kis keszkenőt terített Tamás tenyerébe, csak aztán tette belé

gyönggyel kivarrt, keskeny bársonytopánját. És az ő segítségével könnyedén nyeregbe szállott.

Midőn megindította lovát a Pantheon irányában, még egyszer visszamosolygott Tamásra, mintha régi jóbarátok volnának.

Olyan valószínűtlen szép volt magas fehér lován, mint egy álomkép. Tamásnak úgy tetszett, mintha a levegő megtelnék körülötte fényességgel és mintha valahol ezüst trombiták szólnának.

És valami édes, forró illatot is érzett. Talán kivirágoztak
a kövek? Nem, ez már nem volt képzelődés,
az illat a kis selyem kendőből áradt, amelyet még mindig a kezében tartott. Ezüst csipkés zöld keszkenő volt.

— A kendőt vissza kell adnod, még ma el kell neki vinned, — vélekedett Hannibál — nehogy afféle dicsekvő gézengúznak tartson, aki könnyűszerrel akar szerelmi záloghoz jutni.

Később azt mondta a lovag:

— Elpirult, mikor megérintetted a lábát, észre-vetted?

A magyar ezúttal sem válaszolt, de maga is elpirult. Hannibál pedig nevetve mondta:

— Fiametta pirulásáért most száz ember irigyel Rómában és van köztük tíz, aki szívesen beléd merítené a tőrét.

Tamás még egyre érezte tenyerében a könnyű láb nyomását. Ez az érzés nagyon édes volt és lassankint

tovább szivárgott a karjában, fel egészen a szívéig.
45
10.

Ebéd után elvitte Fiamettának a keszkenőjét.

Az apátúr nagy dísszel, egy tucat lovassal vonult a Sciarra-palota elé. Hannibál nem kísérhette el ezúttal, őt valami szerelmi légyotton várták. (Olyan titkolódzva és annyi önérzettel jelentette ezt, mintha legalább is hercegnő volna a kedvese, pedig trasteverei csaplárosné volt.)

Tudta Fiametta, hogy Tamás el fog jönni? A lépcső alján várta, díszbe öltözött szolgái sorfala közt. Mint egy nagyurat. De hiszen Tamás az is volt, nagyúr, még pedig a javából: a pápajelölt legkedvesebbik atyjafia, a Vatikán jövendő hercege.

Karcsú oszlopos márványpitvaron keresztül kis szobába vonultak, amelynél ékesebbet Tamás még a budai kastélyban sem látott.

A falakat aranyszövésű kárpitok borították, a padlót ázsiai selyemszőnyegek. Egy buján faragott szekrény polcai teli voltak a római ötvösművészet kincseivel,
a szekrény tetején zománcos nagy páva pöffeszkedett. A kis asztalon, amelyhez telepedtek, néhány könyv és egy háromhúros teknősbéka-chitarra feküdt.

Fiametta mosolyogva vette át Tamás kezéből a keszkenőjét.

Meghatóan bájos profilját szelíd aranyfénnyel remegte körül a festett ablak.

— Ez a szerény kendő lesz ezentúl kelengyém legértékesebb
46

kincse, mert neki köszönhetem, hogy nagyságod megtisztelte házamat.

Az apátúrnak erre olyasmit illett volna válaszolnia,

hogy a keszkenő, melyet Fiametta keze érintett,
fölér Vénus aranyövével – de egyelőre még
annyira elfogult volt, hogy nem jött szó a nyelvére.
Ó, milyen irigylésre méltó volt az ő Hannibál barátja,
aki úgy beszélt az olimpusi istenekről, mintha
egy utcában laknék velük!

A ház úrnője tudni óhajtotta, hogy milyen benyomást
tettek vendégére Róma régiségei és maga
olyan avatottsággal beszélt a klasszikus
építőművészetről,
mint valamelyik bolognai doktor.

A társalgás eddig latin nyelven folyt, midőn azonban
Fiametta egy odavetett megjegyzésből megértette,
hogy vendége megtanulta Ferrarában a lingua volgara-t
is, rögtön olaszul kezdett beszélni.

És ekkor az egész nő megváltozott. A klasszikus
nyelv komoly szépségével együtt levetette modorának
pompázó ünnepiességét is, egyszerre nagyon bizalmas,
jókedvű és kecses lett.

A cselédek Frascati-bort hoztak arany kannában.
Fiametta keveset ivott, később az albanoi hegyi parasztok
dalaira terelte a szót, majd kezébe vette chitarráját
és halk, édes hangon énekelni kezdett:

Fiore dell Uva!
E s'angela tu sei, fammo la prova,
In paradiso andiamo tutte e due...

(Szőlő virága!
És ha angyal vagy, próbáljuk ki,
Mindketten a mennybe jutunk...
)

Tamás szomjas füllel hallgatta és telhetetlen szemmel
nézte... De azután megkorholta önmagát. Mi ez?
Ők itt pillangókat kergetnek, pedig a fekete barát
gigantikusan
áll az élet kapujában.

Fiamettának is ilyesmi járhatott eszében, mert

elhallgatott, az arca pedig elborult. És egyszerre Tamás karjára tette kezét, az arca most már fehér lett az izgalomtól.

— Én ma szándékosan az ön kezében felejtettem a kendőmet, mert azt reméltem, el fogja nekem hozni. Dél óta folyton várom, mert fontos beszédem van önnel. És lássa, milyen tökéletlen teremtés a nő: egy óra óta együgyűségeket fecsegek és nem merem elmondani azt, amivel teli van a szívem...

Most ki fog pattanni a nagy titok!

Fiametta tovább beszélt, halk hangon, lehunyt szeme elé tartva összekulcsolt két kezét, mintha a gyóntatójának beszélne.

— Velem valami félelmetes és érthetetlen dolog történt, amit, ha valaki, csak ön magyarázhatna meg. Az éjjel álomlátásom volt. Azt álmodtam, templomban vagyok. Zöld ruha volt rajtam és zöld kesztyű, ahogyan ön ma a Maria sopra Minerva előtt látott. Egy óriás, fekete barát állott mellettem és kinyújtott kezével egy címerpajzsra mutatott, amely a levegőben lebegett. Álmomban jól megnéztem a címer rajzát: piros kerékből kinövő szarvast ábrázol. Ugyanezt a jelvényt láttam az ön szolgáinak mellén is.

— A patriárka címerel — mondta Tamás, akin már akkor is nagy izgalom vett erőt, midőn Fiametta a fekete barátot említette.

— Hallgassa tovább! A fekete ember, akinek arcát nem láthattam, később a templom oltárára mutatott; Az oltár selyemvánkosán a pápai tiara feküdt. Megértettem, hogy nekem a tiarát rá kell helyeznem a címerre. Engedelmeskedtem a parancsnak és midőn a korona a pajzsot érintette, egyszerre megzendült

fölöttem az ég és ezer hangú, himnikus éneket hallottam. Erre fölébredtem. Azóta zavart vagyok és szomorú sejtelmek gyötörnek. Félek, az álmom szerencsétlenséget
jelent. Mert mi közöm lehet nekem,

szegény bűnős nőnek, a pápai hatalom szent jelvényeihez? Úgy gondoltam, mivel az ön bátyjának címerét láttam álmomban, ön talán valami útbaigazítást adhatna nekem.

Fiametta Tamás felé fordult és könyörögve nézett a szemébe.

Most már világos: egy titokzatos erő, amelynek mibenlétét ember meg nem értheti, legföljebb, ha sejtheti, velük kettőjükkel akarja elvégeztetni a nagy munkát!

Ez a gondolat boldog rémülettel töltötte el Tamást és megoldotta a nyelvét. Elmondta Fiamettának tegnapi kalandját a fekete baráttal és a varázstükörrel.

Ah igen, vannak rettenetes emberi energiák, a melyek túlélik a testi halált és olykor előbukkannak titokzatos rejtekhelyükről, hogy szolgálatukba kényszerítsék az élőket.

Ilyen volt az a Kapisztrán János nevű kapucinus is, akit a magyarok szentként tisztelnek. Meghalt hatvan esztendővel ezelőtt, de a szörnyű törökgyűlölete ma is él még és szikrát hány, valahányszor pogány közeledik a magyar határok felé. Ilyenkor a kapucinus barát szelleme megjelenik az éjszakában, harsogó szózatként riasztja az embereket, tüzes és véres álmokat küld rájuk, fegyverkezésre, harcra tüzeli őket...

Kapisztrán János! Tamás megdöbbent a saját ötletétől. Miért ne lehetne a fekete barát Kapisztrán szelleme? Mindazok közül, akik az égen és a földön

vannak, ő kívánhatja leginkább Bakócz Tamást pápának, mert Bakócz pápasága halálos csapás volna a pogánynak...

Fiametta édes és alázatos áhítattal hallgatta minden szavát.

— Jaj nekem — sóhajtotta — mily súlyos teher nehezedik az én gyönge vállamra!

De azért egy pillanatig sem gondolt arra, hogy kivonja magát a parancs alól. Sőt csakhamar neki is bátorodott, mert eszébe jutott Aesopus példája az egérről, amely megmentette a rab oroszlánt.

És most már maga is reméli, hogy némi szolgálatára lehet a nagy ügynek. Politikához ugyan nem ért, de ismeri a vatikáni embereket és asszonyi ösztöneivel talán el tudna igazodni a cselszövések labirintusában. Az olasz kardinálisoknak, főleg a fiatalabbaknak, sok titkát tudja és ezeknek talán hasznát vehetné Tamás.

Egy szép Mária-kép volt a szobában, a fiesolai Angelico testvér műve.

— Ugye, ő Magyarország patrónája? — kérdezte Fiametta.

Meghajolva állott a Boldogasszony előtt, mintha imádkoznék, aztán megfordult és szelíden Tamás tenyerébe tette ámbraszagú kis kezét. Ez fogadalom volt.

Midőn az apátúr elment, Fiametta lekísérte a pitvarig és megköszönte a nagy tisztességet, amely házát érte. A patriárka csatlósai ezalatt a palota lépcsőjén ültek és kockát vetettek.

A reggioi palotába érve, Tamás rögtön a kamrájába ment. Szerencse volt, hogy a patriárka úr nem

kérdezett utána, mert ha ma emberek közé kellene mennie, biztosan részegnek hinnék.

De ez több volt a részegségnél. Valami nagyszerű görcs szorította össze bensejét: az őrjöngő öröm görcse.

Maga azt hitte, annak örül, hogy megtalálta a nemzetsége felmagasztalásához vezető utat, pedig

igazában egészen másnak örült és egészen más valamit talált meg: a nőt.

Mint egy tüzes, arany hullócsillag, úgy esett bele a lelkébe. Lobogó lánggal égett és ő boldog lett volna, ha megsemmisülhetne ebben az érzésben.

Szeretett volna valamit tenni. Valami nagyot, halhatatlant. De mi is telhetnék ilyen szegény barbártól? Szeretett volna Fiamettáért megvívni, életre-halálra.

11.

A patriárka, miután egy ideig körültapogatódzott, mint róka a jégen, egyszerre vidáman nekiindult és nagy biztossággal járni kezdett Róma síkos talaján.

Most már tudta, mi a dolga! Mindenekelőtt szabadulnia kell a magyar kíséretétől.

Hasznára voltak első föllépésekor, egzotikus pompájukkal Bakócz Tamás hatalmára és gazdagságára terelték a figyelmet, de ha hosszabb ideig itt vesztegelnek,
akkor tönkre fogják tenni a népszerűségét, mert a magyar urak pöffeszkedni fognak a polgárokkal szemben, a huszárok pedig össze fognak verekedni a pápai zsoldosokkal.

Azonfelül a sok unatkozó magyar könnyűszerrel az idegen uralom lealázó képeit idézheti fel Rómában.

Tehát Márton kanonok vezetése alatt sietve hazaküldte kísérőit, csak a legbizalmasabb pár emberét tartotta maga mellett, de azokat is római köntösbe bújtatta, egyébként pedig olasz papokkal, zsoldosokkal és szolgákkal vette körül magát.

Azután nekilátott a pápaválasztás előkészítésének.

Mindenekelőtt adatokat szerzett a szent kollégium tagjainak életviszonyairól és szokásairól, különös súlyt vetvén az emberi gyöngéik megismerésére.

Mindenütt voltak ügynökei és kémei, a főtisztelendő urak palotáiban épp úgy. mint az idegen követségeken
52

és ezek a bizalmas emberek persze semmit sem tudtak egymásról.

A Vatikánból Cardulo prelátus hordta neki a híreket. Ez a kitűnő diplomata mindvégig híven szolgálta Bakócz Tamást, de ugyanolyan hűséggel buzgólkodott a szentatya, Chigi Agostino sőt Medici Giovanni szolgálatában is.

E! kell ismerni, hogy sohasem árulta el egyik megbízóját a másiknak, és ha kétfelől történetesen olyan megbízásokat kapott, amelyek keresztezték egymást, akkor ő lelkiismeretesen eleget tett mind a kettőnek és a sorsra bízta, hogy milyen kavarodás legyen ebből.

A patriárkának az volt egyik sarkalatos elve, hogy minden ember megvásárolható. És tudta, hogy a kardinálisok
emberek.

A főtisztelendő urak fejedelmi udvart visznek és ötven-hatvan lónál kisebb kísérettel nem szívesen mutatkoznak az utcán, pedig egyik-másiknak elég szerények a javadalmai.

Majd mindegyikük szenvedélyes gyűjtő; az egyik antik szobrokat gyűjt, a másik képeket, ez érmeket, amaz régi kéziratokat, a legtöbbje mindenfélét gyűjt.

Az aranyat megvetéssel vissza lehet utasítani, de hol az a gyűjtő, aki meg merne vetni egy Virgilius-kódexet,
egy pergamoni gallus-szobrot, egy Filippo Lippi-képet?

Volt a főtisztelendő urak közt olyan, aki belefogott egy nagyszerű villába, de abba kellett hagynia az építkezést, mielőtt még tető alá jutott volna, mert elfogyott
a pénze.

Egy másiknak fia volt, annak igen szeretett volna valami kisebbfajtájú hercegséget vásárolni a nápolyi királyságban.
53

Volt egy szent öreg, egy aszkéta, annak már nem kellett semmi. De a templom, amely után a címét nyerte, düledezett... Haj, ha azt valami jó lélek átépíttetné!

Bakócz úr nagy gonddal gyűjtötte az ilyen adatokat.

Minden főtisztelendő bíborosnak külön törzskönyve volt a reggioi palota titkos levéltárában. A bizalmas írásokat Tamás szerkesztette keresztapjának utasításai szerint.

Benne föltétlenül megbízott a patriárka. Ő viszont senkiben sem bízott, csak Fiamettában. Meg volt róla győződve, hogy a leány nélkül, aki felsőbb hatalmak kiválasztott eszköze, hiábavaló lenne Bakócz minden munkája.

Mindennap ott volt a Sciarrában és mindennap olyan remegő, szent áhítattal lépett a selyemfalú asszonyszobába,
mint Dante a Paradiso-ba.

És minden szó, amit Fiametta mondott, minden mosolya édes, tüzes és kitörülhetetlen rovásírással íródott
a szívébe.

A patriárka akkoriban csodálkozva tapasztalta, hogy keresztfia, a római társasággal való sűrű érintkezése
közben, mennyire gyarapodik világi bölcsességben. Olyan tiszta szemmel látja az embereket és az eseményeket, hogy sok esetben el lehet igazodni a szava után.

Hogy Tamás leginkább a Fiametta esze után beszél, arról sejtelme sem volt. Mert a fiatalok megállapodtak egymás közt, hogy nagyszerű titkukat még

a gyóntatójuknak sem árulják el.

Egyszer délután Tamás egy csodálatosan szép hátaslovat látott a kis palota kapuja előtt. Király alá való paripa volt, Arábia négylábú főnemességének véréből sarjadt állat.

Az idegen csatlósok azt — mondták, nagyságos Chigi Agostino úr hátasa. A nagy bankár Konstantinápolyból kapta, a szultán küldte neki.

Ki az a Chigi, akinek a török császár baráti ajándékot ad?

Egy feketeruhás, idősebb urat talált Fiamettánál.

— Legjobb barátom, második atyám, — mondta a leány.

Tamás elkedvetlenedett. Mit keres itt a bankár? Kellemetlennek találta a szúrós, kutató tekintetét... Kissé le is nézte magában Fiametta jóbarátját, aki végre is afféle pénzváltó ember volt, bár kardot viselt az oldalán.

Agostino úr nagy tisztelettel köszöntötte a fiatal urat. Tamás már megszokta ezt a tiszteletet, újabban lépten-nyomon találkozott vele Rómában. Ha végiglovagolt a Lungarán, a mesteremberek a süvegüket lengették; ha püspökkel találkozott, az mosolyogva adta rá áldását; sőt újabban Vico Hannibál is, akit pedig barátjává fogadott, olyan alázattal buzgólkodott körülötte, mint a kurta nemes a nagyúri patrónusa körül.

De annyit hamar megsejtett Tamás, hogy a Szentlélek bankárjának kellemetlen szeme egyike a legnagyobbszerű látó szerveknek. Ez belelát elsüllyedt évezredekbe és felismeri Róma nagyságában azt, ami igazán nagy és Hellas szépségeiben azt, ami igazán szép. Ez a szem meg tud mámorosodni, ha Petrarca Canzoniere-jét olvassa és kicsinylően mer mosolyogni, ha Africajába pillant. Ez csalhatatlan ítélőképességgel

méri össze az antik és a mai művészet alkotásait.
55

És beszéd közben kitűnik, hogy a távoli Magyarországba is ellát. Szapolyai és Verbőczi csupaszon állanak előtte, bár hibásan ejti a nevüket, és meglátja a titkos erőket, amelyek az országgyűlés szónokló és veszekedő pártjait mozgatják.

Végleg azzal nyerte meg Agostino úr a magyar úrfi rokonszenvét, hogy hamarosan magára hagyta őt a ház asszonyával.

— Az ilyen kupeckedő embernek soha sincs pihenője, — sóhajtotta mosolyogva.

De előbb meghívta Tamást magához.

— Van egy kis házam a Tiberis mellett... Szombat este szerény baráti kör fog ott vacsorázni .

— Én is ott leszek, — mondta Fiametta halkan.

És Tamás sietve elfogadta Agostino úr kezét.
56
12.

A bankár folyóparti "kis házát" Peruzzi építette, Rafael és del Piombo festették...

Midőn Tamás szombat este hű Hannibálja kíséretében belépett a Villa Chigi kertjébe, a folyó vizében ezer fáklya fénye tükröződött.

Az oszlopcsarnok alatt már vagy harminc úr és asszonyság volt együtt. Az Agostino úr szerény baráti köre. Hannibál persze mindenkit ismert.

— A köpcös kis ember, prémes aranykabátban és ráncos kalappal, Medici kardinális... Ilyenkor nem viseli az egyházi bíbort... Mellette áll a szép Bembo, híres költő, nagy tudós... Azelőtt Borgia Lukrécia volt a kedvese, most egy gyönyörű veneziai asszonya van — de hiszen az is itt van, ott áll a nagy virágtartó mellett... Két úr fogja közre, a feketeruhás Inghirami,

a másik a nagy Sadoleto, a római akadémia főembere... A barnaruhás, aki oszlopnak támaszkodik, Ariosto úr, ferrarai követ... Egy könyvet írt, sokan dicsérik is, de én még nem értem rá elolvasni... Az a nyurga, aki vele beszélget, Machiavelli úr, őt a firenzei signoria küldte a Vatikánhoz.

Tamás felismerte a társaságban az urbinoi Rafaelt.

— A legszerencsésebb ember, aki valaha született, — mondta Hannibál. — Alig harminc esztendős és már világhírű mester. A maga palotájában lakik és Róma hercegnői büszkék rá, ha hírbe keverednek vele... És megfoghatatlan, hogy nincs egy ellensége, még a festők

sem irigykednek rá... A szentatya is, a zord Rovere Julius, úgy beszél vele, mint a legkedvesebbik fiával... Kell valami talizmánjának lennie, amely feléje vonzza az emberek szeretetét.

A "legszerencsésebb ember" egy férfival beszélgetett, akinek olyan gyönyörű feje volt, mint egy szelíd és kissé mélabús oroszlánnak.

— Leonardo da Vinci, — magyarázta Hannibál. — Olyan festő, akit Rafael nagyobbnak tart magánál is. De nehezen dolgozik, keveset fest...

— És Michelangelo — ő nincs itt? — kérdezte Tamás.

Hannibál a fejét rázta.

— Nem társas ember. Rafael ellentétje: őt senki sem szereti, tőle inkább félnek. Most biztosan a műtermében van és a homlokára erősített gyertya fénye mellett faragja a követ...

Vico Hannibál még néhány nevet említett, Sangallo, Peruzzi, Sansovino, Piombo, Bramante — nevek, amelyeket ötszáz év múlva is ismerni fognak.

Valami elképzelhetetlen gazdag, valami mesés pompájú

tavasz virágzott Itáliában. Minden virág kelyhéből egy-egy csillag fakadt és a sötét világ betelt fénnyel.

A "pénzváltó ember" gigantikus módon megnőtt Tamás szemében...

De Hannibál tovább fecsegett:

— Azt a hetyke ifjú urat ott nehogy véletlenül bolognai deáknak nézzed, mert tagja a szent kollégiumnak. Petruzzi kardinális... Van már vagy huszonegy esztendős... Aki mellette áll, Rovere Francesco Mária, Urbino hercege, a szentatya atyafia...

A herceg, akit Tamás a porta del Popolónál látott első ízben, öles termetű, szép és szilaj külsejű ifjú

ember volt. Hermelinprémes ezüst ruhát viselt és hosszú verekedő pallóst tartott a kesztyűs kezében. Valaki figyelmeztette Tamásra és ő egy villámló pillantással végigmérte.

— Inkább condottierenek nézném, — szólt Tamás.

A lovag nevetett.

— Az is: condottiere-vér. Ő az, aki agyonverte Alidosi kardinálist. Világos nappal, mikor véletlenül összetalálkozott vele az utcán, lerántotta öszvéréről és száz ember szeme láttára meggyilkolta... Haragudott reá, mert a bíboros úr befeketítette a szentatyánál... A pápa igen megneheztelt a botrányért, de azóta mégis. csak visszafogadta megint Francesco Máriát a rokoni szeretetébe, hiszen ő is csak ember.

Agostino úr időközben meglátta a magyar ifjút és nyájasan hozzá lépett. A bankár viselkedése ezúttal is szíves volt, de már egy cseppet sem alázatos; úgy viselkedett, ahogyan egy vendéglátó nagy úrhoz, kardinálisok
és hercegek barátjához illik.

Mint előkelő vendégét Medicihez vezette Tamást.

— Üljön hozzánk, kedves fiam, — mosolygott a kövér kis kardinális, — innen együtt élvezhetjük az istentiszteletet, amely mindjárt kezdődni fog.

Azután a magyarországi vadászatok után kérdezett. A főtisztelendő úr nagy Nimród volt és gyakran mutatta magát zöld vadászruhában, kürtszó mellett, ha kilovagolt a kopófalkáival a városból.

De lám, a híres Medici is milyen szíves volt Tamáshoz! A fiatal úr már azon gondolkozott, hogy talán az Ő vérében is, mint az urbinoi Rafaelében, van valami titkos erő, amely feléje vonzza az embereket.

Egyszerre üstdobok dübörögtek, a csarnokban kialudtak az összes gyertyák.

A háttérben kétfelé lebbent a nehéz brokátfüggöny, — egy rózsaszínű márványkupola alá lehetett látni, hol magas talpon aranysárga kőszobor állott. Anadyomene... Alabástrom lámpák szelíd, meleg fénnyel remegték körül az istennő márványalakját.

Antik kőkép volt, amelyet az Archipelagos valamelyik szigetén találtak nemrég és amelyet Montorsoli restaurált. A boldog tulajdonosa ma mulatta be első ízben Róma műértőinek.

Áhitatos elragadtatás zúgott végig a csarnokon.

— Styxre mondom: isteni! — kiáltotta Medici kardinális.

— Imádásra méltó! — toldotta meg főtisztelendő Pelruzzi.

A derengő, puha világításban úgy látszott, mintha a márványkép keble csendesen pihegne, az ajkán pedig édes mosoly fakadna.

De már kezdődött az, amit főtisztelendő Giovanni úr az imént "istentiszteletnek" nevezett.

Halkan pengő hárfazene mellett bevonultak az

istennő papnői, karcsú, bájos nők csapatja, Róma első kurtizánjai, valamennyien antik szabású, habkönnyű, fehér ruhában, meztelen karokkal, drágakövektől csillogó övvel, aranyszandállal a lábukon.

Fiametta vezette a papnőket. A leány szembe állott a márványképpel, fölemelte fehér két karját és "imádságot" mondott.

Az imát, amely Vénus kegyelmébe ajánlotta a jelenlevőket, Bembo írta az ő klasszikus latin nyelvén. Cicero nyelvének erővel és méltósággal teljes hangjai úgy peregtek ki Fiametta száján, mint az élesre csiszolt, sötét fényű kristályok lánca.

Következett az áldozat bemutatása. Galambokat,

virágokat és illatszereket áldoztak az istennőnek. Midőn ezüst füstoszlop kavargott fel az oltárról, a papnők térdre borultak, a láthatatlan énekkar pedig elénekelte a Vénus-himnuszt, amelyet Fra Gozolli szerzett erre az estére.

Valami különös, áhítatos ellágyulás vett erőt az embereken. Valami édes és méla honvágyféle egy letűnt büszke világ után. Egy világ után, amelynek a társasági Ősei voltak a hatalmas urai. Valamennyien mélyen meghajoltak, mint Úrfelmutatáskor a templomban, a szentegyház főpapjai is, és nem egy szemben könny csillogott.

— De hiszen ez pogányság! — lázadozott Tamásban a szatmármegyei lelkiismeret.

13.

"Istentisztelet" után lakomát szolgáltak föl a folyóvízre néző márványyerkélyen, aranyrojtokkal ékes, bíborszínű nagy ponyva alatt.

Az asztalt aranytányérokkal és poharakkal terítették és virágfüzérekkel aggatták körül.

Az asztal közepén egész vadkan pompázott; tollában megsütött páva is volt ott és óriás kecsege hal, melyet külön hajóval a Fekete-tengerről hozatott a gazda. És monumentális torták.

A torták közül egyik Chigi porthercolei soktornyú várának hű mása volt, a másik büszke vitorlás gályát ábrázolt, a harmadikon Jupiter trónolt olimpusi karával.

A lakomázó társaság persze Agostino úr új Vénus-szobráról beszélgetett. Medici kardinális úgy vélekedett, ez a kincs nem is kerülhetett volna méltóbb kezekbe, mint a Chigiébe.

— Ezt tagadom! — kiáltotta a szép Bembo, aki jól tudta, mikor szabad a patrónusának ellentmondania. — Méltó helyen ott volna az istennő, ahol ő rajta kívül nem ismernek más istenséget, tehát olyan házban, amelyet csak ez az egy szobor ékesít, mert a szépség nem tűrheti, hogy mellette más faragott isteneket is imádjanak. Agostino barátunk azonban a szépség szultánja, ő egész márvány-háremet tart magának és ha majd túl lesz az ismerkedés örömein, akkor az ő csapodár szíve megint újabb márvány- vagy bronz-csodáért fog hevülni. A mi szépséges istennőnknek tehát résen

kell állania, nehogy egyik nap megismétlődjék az idahegyi szépségverseny. Félek, Chigi Páris nem lesz bírói tisztében olyan igazságos, mint volt Priamos király fia, aki Vénusnak ítélte az arany almát. Ezért állítom, hogy a remekmű méltatlan kezekbe került.

Agostino úr együtt nevetett a nevelőkkel. De megszólalt a kardinális:

— Styxre mondom, súlyos vád! Attól félek, az istennő meg fogja büntetni a mi csélcsap Agostinónkat, pedig Vénus igen kegyetlenül tud büntetni. De mielőtt pálcát törnénk a vádlott fölött, halljuk, mit mond a tisztelendő főpapnő, aki leginkább hivatott, hogy Vénus nevében szóljon.

A jókedvtől és a kíváncsiságtól ragyogó arcok fordultak Fiametta felé, aki a kardinális és az urbinoi

herceg között ült.

— A vád alaptalan, — szólt merészen, de némi rózsás zavarral a leány, — mert a vallás, amelynek Vénus egyik istensége, nemcsak eltűri, de meg is követeli a sok isten kultuszát. Vénus imádásától elválaszthatatlan Bacchusnak, Apollónak és a tudós Minervának tisztelete. És ha Bembo úr tagadni meri ezeknek az isteneknek hatalmát és elég szűkkeblű, hogy egyetlen isten tiszteletére akarja korlátozni a vallást, akkor eretnek és megérdemli, hogy a hádészi inkvizíció széke elé állítsák.

Fiametta válasza tetszett, a társaság megtapsolta. Bembo mosolyogva jelentette ki, hogy a főpapnő teológiai fejtegetései meggyőzték tévedéséről és kész megtagadni eretnekségét.

A beszélgetés tovább folyt, a szó, mint a zengő labda, egyik vendégtől a másikhoz ugrott. Tamás némán hallgatta őket. Ő nem értette ezt a könnyedséget, amely játszva magával ragadja a legsúlyosabb dolgokat.

A társaság azon törte a fejét, ki lehetne a Vénusz-szobor mestere. Medici úgy vélekedett, hogy alkalmasint a Nagy Sándor utáni idők alkotása. Talán Lachores munkája?

Jó ideig vitatkoztak ezen, mindenki a tudását ragyogtatta és a hellén szobrász-nevek egész raja röpdösött az asztal fölött. Végül a kardinális meg akarta tudni Vinci véleményét is, ki hallgatagon és szórakozott arccal bámult bele arany poharába.

— A kérdés egyáltalában nem fontos, — szólt kitérően a mester.

A kardinális megbotránkozottan meresztette rá kerek halszemét. Nem fontos? Ez nem fontos? Akkor mi a fontos?

A mester elpirult és az ő szelíd, fátyolozott hangján mondta:

— Bocsásson meg főtisztelendőséged, de én úgy találom, mi jóval többet beszélünk az emberi ügyesség ilyenféle próbálkozásairól, mint amennyit a tárgy megérdemel.
A művészet nem egyéb, mint egyik szomorú részlete a meddő küzdelemnek, melyet az ember a mulandóság gondolata ellen folytat. A küzdelem azért meddő, mert emberi ügyesség csak holt lelkeket tud teremteni, mumizált életet, amelyben egy pillanat élni vágyása dermedt kővé vagy festékréteggé. Az úgynevezett műremekek a világhoz idegen és magukban elszigetelt lárvák, semmi közük az isteni lélekhez, mely a teremtést betölti.

A vendégek csodálkozással néztek össze. A kardinális úr arca pipacsvörös lett.

— Mit értesz te isteni lélek alatt? — kérdezte összeráncolt homlokkal. :

— Az életet, mely a természet nagy véredényrendszerében

dobog. Az élet pedig nem más, mint mozgás. Az erő, amely a béna koldus mankóját mozgatja, édes testvére annak az erőnek, mely a felhőket vitorláztatja és az óceán áramlásait szabályozza. És a szikra, amely Fiametta szemében csillan, gyermeke a szivárványnak és unokája a karácsonyi csillagnak, mely a Megváltó születését hirdette.

— Amennyire meg tudom érteni, te azt akarod mondani, hogy a természet alkotásai tökéletesebbek, mint a művészetéi? Ezt a bizarr tételt azonban sohasem fogod bebizonyítani, hiszen az összes régi írók megegyeznek abban, hogy a természet teli van fogyatékosságokkal és a tökéletes szépség fogalmával csakis a művészet ajándékozta meg az emberiséget.

Lionardo mester nem válaszolt és ezzel azt a benyomást tette, hogy nem tudja végigküzdeni a harcot,

amelyet könnyelműen kezdett. Főtisztelendő Giovanni úr azonban még teljesebbé akarta tenni a maga győzelmét és így szólt:

— Kérdezek tőled valamit, Lionardo. Hiszen ismered a Pantheon kupoláját. Mondd meg nekem, ismersz egyet is a természet alkotásai közül, amely annyira tökéletes volna?

— Ismerek sokat, — szólt Lionardo csendesen.

— Mondjál csak egyet!

— Nézze meg főtisztelendőséged a koldust, aki az ön Madama-palotájának kapuja előtt ül, az ő koponyacsontja
művészileg szebb és tökéletesebb építmény, mint a Pantheon. Ahhoz képest minden templomkupola csak gyerekes próbálkozás, nyers kontármunka.
És ezért az istenség gondolatának legméltóbb temploma az emberi koponya marad.
65

— Te tehát szívesebben töretnéd össze a Pantheon kupoláját, mint a koldus koponyáját?

— Szívesebben.

A kardinális szeme szikrázott a méregtől, de azért harsányan nevetett és a társaság vele nevetett. Az asztalnál
ülő művészek azonban nem kacagtak, ők némán bámultak a tányérjukba.

— Most csak egyet nem értek, — szólt Medici. — Ha így vélekedel a művészetről, akkor magad miért festesz?

Lionardo a bíbornokra emelte szomorú szemét.

— Én nem festek, hanem a mozgás törvényeit tanulom.

—- Ez a Lionardo zavaros fejű legény, — súgta Agostino úr fülébe a kardinális, — nem érdemes vele

vitatkozni.

Asztalbontáskor a házigazda elcsitította a zenét és hangos szóval így szólt:

— Senki sem méltó arra, hogy a jövőben még használja az asztalkészletét, amellyel ma az én mélyen tisztelt vendégeim ettek és ittak!

Egy intésére a szolgák nekiestek az asztalnak és ami arany és ezüst holmi volt rajta, azt mind beledobálták
a Tiberisbe. A billikomok, gyümölcstartó csészék, tálak és vázák loccsanva hullottak a vízbe, mintha valami megőrült isten nagy takarítást tartana az Olympuson.

A vendég megbecsülésének ilyen vad és kérkedő formája nem volt egészen idegen Vértesi Tamás lelkéhez, részeg magyar és lengyel váruraktól már látott hasonló kisebbszerű dolgokat.

— Dicsérnem is kell Agostino barátunkat, de korholnom is kell, — mondta a szép Bembo egy kisebb

csoporthoz, amely még együtt állott a márványkorlát mellett. — Dicsérnem azért, mert az arany nagyszívű megvetésével megtisztelt minket és kellemes ebéd utáni izgalmat szerzett nekünk. Hasonló eseteket följegyeztek az ókori írók is és ha jól emlékszem, Vidius Pollo volt az, aki vendégei tiszteletére leölette legdrágább gladiátorait.
De korholnom is kell Chigit, mert a vízbe dobott edények közt az ötvösművészet remekei voltak és így a mai estén a világ szegényebb lett némely művészi szépségekkel.

A gazda nem volt már az erkélyen, ő a kertbe kalauzolta a kardinálisokat és helyette Cardulo prelátus válaszolt, aki az imént érkezett csak elkésetten az apostoli kancelláriából.

— Agostino úr tehát a te véleményed szerint csak az cselben érdemelné ki vendégeinek föltétlen háláját.

ha meg tudta volna nekik szerezni a kellemes izgalmat, anélkül, hogy megsemmisítette volna kincseit?

-— Úgy van — szólt Bembo, — de be kell ismernem, hogy ez emberileg lehetetlen volna.

— Nos, a mi nagyszerű Agostinónk előtt nincs lehetetlenség! Az izgalmat megszerezte nektek, de a vízbe dobott kincsek közül egy sótartó sem fog elveszni, mert — köztünk maradjon a szó — a Tiberisben vízalatti hálók vannak kifeszítve.

A vendégek homeroszi kacagásra fakadtak. Lám, Chigi nemcsak a legjobb vendéglátó, de a legfurfangosabb ember is Rómában.

A villa kertje nem volt nagy, de hozzáértők állítása szerint ez volt Itália legszebb kertje.

Tamás elszakadt a társaságtól és egyedül járta a lombos utakat, amelyeket háromlábú aranyozott

kondérokban lobogó tüzek világítottak meg. A kert teli volt Agostino antik szoborműveivel.

Tamás azonban nem törődött sem Theseusszal, aki a marathoni bikába merítette kardját, sem a legbájosabb
Psychével, akit márványkőből faragtak és mégis oly könnyű volt, mintha el akarna repülni, nem törődött a magasba ágaskodó rhodosi bronzlóval sem, de a nagy kőkoporsó előtt sem állott meg, amely pedig a színes, virágzó reliefjeivel olyan pompás és vidám volt, mint Thanatos nászágya.

Ő ebben a pillanatban valami remegő, áhitatos, valami mesésen boldogító és mégis fájdalmas vágyakozást érzett az arany Róma lelke után, amely hónapok óta körülfogta, amely csábosan kínálkozott neki és amely mégis elérhetetlen volt a számára.

Ez a maga bilincseit fájlaló magyar merevség epedése volt Itália szellemének szabadsága és merész hajlékonysága után. Talán a magyar pusztaság epedése

Európa után. A penészes középkor vágya a tündöklő
új idők után.

Egyszerre megint nagyon megsajnálta a maga
szomorú népét, amely évszázadok óta az ígéretek
pitvarában
didereg és semmiképpen sem tud beljebb
kerülni.

- Miért olyan füstös és pislogó ott az élet, miért
ég itt olyan világos és meleg lánggal?

Korvin Mátyás már törte ezen a hatalmas koponyáját,
de ő Tamás hite szerint elhibázta a dolgot,
midőn olasz mestereket hívott országába, hogy élni
tanítsák a népet. De azok ott céhbe állottak, idegen
papi kaszt módjára féltékenyen őrizték misztériumaikat.
És így velük együtt elhamvadt a szent tűz is,
melyet Itáliából hoztak.
68

Világos, hogy magyar ifjakat kell az olasz városokba
küldeni, de nem a főiskolákra, ahol elmúlt idők
tudományát tanítják, hanem a műhelyekbe, ahol az
eljövendő
élet kincseit kovácsolják.

Chigi Agostino tüzes bora merészséget öntött
Tamás vérébe és szárnyat adott gondolatainak. Egy
nagyszerű terv alakult ki a fejében!

Magyar fiúk dolgoznak majd a firenzei műhelyekben,
a milánói szövőszékek mellett, a római műtermekben
és építő helyeken... Magyar fiúk ülnek majd
a veneziai áruraktárakban és a genovai bankházakban,
vitorláznak a tengeren...

Ha lehámlott szemükről az ázsiai hályog, ha kiolvadt
lelkükből a harcos gőg és az átöröklött perlekedési
düh, akkor nagyszerű munkát fognak végezni.

Annyi pénzzel, amennyibe ezer királyi zsoldos
kerül, ki lehet taníttatni egész csapatot. Akik megtérnek
hazájukba, magukkal hozzák majd a szent
tüzet, egyik fáklyán meggyullad a másik, mint az

eleusisi éjjeli misztériumokon, és idővel fénybe borul az ország.

Ha Bakócz Tamás elfoglalja Szent Péter székét, akkor Tamás meg fogja valósítani tervét!

De ekkor szembe jött vele a vándorló szobor, fehéren a sötét lombfal mellett szembe jött Ő, aki ez estén oly finom, ragyogó és illatos volt, mint maga az ifjú Itália. Fiametta.

— Önt keresem, Tamás úr. Mesélje el, mi tetszett legjobban a mai estén?

— Semmit sem láttam, csak önt, Fiametta, — válaszolt Tamás oly merészséggel, mely magát is meglepte.

— És én tetszettem kissé? — kérdezte Fiametta évődő hangon, de elvörösödve.

A kérdés tréfás hangja fájt az apátúrnak. Azt mondta — és a hangja a lelke mélységeiből remegett föl:

— Szeretnék önért meghalni.

Ez megint a barbár volt, aki lóháton jár akkor is, mikor zefír szárnyán kellene lebegnie és akit Tamás gyűlölt magában, anélkül, hogy szabadulni tudott volna tőle.

Fiametta derűsen pillantott föl. Meghalni? Ezt már sokan mondták neki, ha nem jutott eszükbe szellemesebb
fordulat; néhányan bizonyára már meg is tették érte.

— Beszéljünk komoly dolgokról, Tamás úr. Lássa, én nem feledkezem meg a kötelességeimről... Elkészült a jegyzék?

Tegnap említette Tamás, hogy a Reggio-palotában egy jegyzéken dolgoznak, amely három csoportra,

a Bakócz-pártiak, a Bakócz-ellenesek és az egyelőre még ingadozók csoportjára osztja a kardinálisokat.

A jegyzék elkészült.

— Elhozta? Mikor olvassuk el?

— Hiába adnám oda, nem tudná olvasni a titkos írást. De majd lemásolom az éjjel és korán elküldöm — nem! magam viszem a Sciarra-palotába.

Nem, nem, Fiametta addig nem tudna várni.

— Lemásoljuk együtt.

—- Mikor?

— Még ma éjjel, ha nem álmos.

— De hol?

— Nálam.

Emberek közeledtek. Fiametta közömbösen

mosolygott, az arca azonban lángolt, miközben gyorsan és halkan beszélt:

— Félóra múlva menjen innen... akkor már oszlani fog a vendégnép... a Sciarrába menjen... a vasajtón várni fogják... jöjjön egyedül... csatlóst se hozzon...

Tamás az egyik mondatnál elpirult, a másiknál elfehéredett.

Fiametta észrevette és a szeme gyöngéd tűzben ragyogott.

— Éjjel egyedül Róma utcáin, — nem fog félni? — kérdezte évődve.

Ezen már Tamás is mosolygott. Nem, az apátúr igazán nem fél. De vajon félne-e ma, ha a Sciarra-palota

a Kocitusz kútjának fenekén állana?

— Én most visszasietek a társasághoz, Tamás úr. De valamit még mondok önnek és nem bánom, ha ki is nevet érte, bár ez nagy háládatlanság és nem kisebb udvariatlanság volna öntől, Tamás úr. Mit gondol, miért izgat engem minden, ami a választásra vonatkozik? Igen, igen — mert parancs érkezett hozzám, felsőbb parancs... De van egy másik ok is! Lássa: ha az ön keresztapja pápa lesz, akkor ön Rómában marad.

Félórával később Tamás lenn a parton elcserélte aranyos mentéjét a lovászmestere szürke aba-köpönyegével, azután kardjával a karján neki indult a kék holdfényben alvó Rómának.

Mikor keresztül ment a Sixtus hídján, Chigi kertjében éppen meggyújtották a tűzijátékot.

És ő most megint azt a remegő, áhítatos, meseszerűen édes és fájó vágyat érezte.

14.

Későn éjszaka szemben ültek egymással a selyemszobában, viaszgyertyák fénye mellett. Tamás olvasta a neveket. Fiametta azonban nem másolta le — most már azt mondta: felesleges, — csak megjegyzéseket fűzött hozzájuk.

— Ez meg fog minket csalni, meglássa... Ön hisz a velencei ígéretnek? Látszik, hogy ön nem olasz... Ez beteg öreg, talán előbb hal meg, mint a szentatya...

Egyszerre félbeszakította önmagát.

— Nagyon fájna önnek, Tamás, ha a patriárka úr kudarcot vallana a választáson?

— De hiszen az nem lehet! — kiáltotta Tamás szinte megbotránkozottan. Majd csendesebben mondta: — Ha elbukunk, akkor nem is tudom, mi lesz .

Akkor végünk van... Mert ha nem lesz meg a keresztény liga...

A ligáról és a törökről már éppen eleget hallott Fiametta!

— Ezért? Csak ezért?

— Még valami fájna... Nekem el kellene mennem Rómából és akkor — akkor igazán nem tudom, mi lesz... És ez fájna legjobban!

Elborult. Egyszerre a kezén érezte Fiametta finom, hízelgő kezét.

— Tamás úr, ön nem fog elmenni Rómából. De most olvassa tovább!

Az utcáról szapora patkócsattogás és szilaj rikoltozás hallatszott föl. Az ablaküvegen vörös fáklyafény hullámzott.

Valami nagyúri korhely kísérteti haza magát. Talán éppen valaki a Chigi vendégei közül?

De most megállapodott odalenn a lovascsapat. A kapu kalapácsa élesen megcsattant.

Egész raj komorna szaladt a szobába:

— Madonna, itt van az urbinói herceg úr, minden áron beszélni akar önnel!

Fiametta bosszúsan emelte föl fejét.

— Velem most nem lehet. Menjen haza a herceg.

— De már az udvaron van az embereivel. A kapus nem mert vele ellenkezni.

Tamás a herceg tüzes, vad condottiere-szemeire gondolt... Ha az leitta volna magát a Chigi borából .

Fiametta fölemelkedett. Kissé sápadt volt, az (ajka

körül egy kemény vonás jelent meg, amelyet Tamás még nem látott.

— A vasrácsot!

A legtöbb palotában, a Sciarrában is csapóráccsal lehet elzárni az emeletet. Fiametta a maga kezével indította meg a rugót és az erős rács nyikorogva ereszkedett
a lépcső felső fokára.

Éppen akkor jött fel a meredek, könyök nélküli kőlépcsőn Francesco Maria egy fáklyavivő fiúval. Midőn az emeleti ajtóívben beleütközött a rácsba, dühösen elkáromkodta magát — pestilenza! Valóban részeg volt, ami olasz úrnál elég ritka eset.

— Kikapta a fiú kezéből a fáklyát és bevilágított a vasrudak közé. Rögtön meglátta Fiamettát, csak két

lépésnyire állott tőle. Tamást nem vette észre, ő az ajtófa mellé lapult.

— Hiszen itt vagy Fiametta! Hamar nyisd ki az átkozott rácsot!

— Mit keres itt, herceg? — kérdezte a leány ellenségesen.

— Mit keres az ember a mennyországban? Az üdvösséget! És mit keres a pokolban? A tüzet! Megesküdtem az összes olimpusi istenekre és mind a tízezer szent vértanúra, hogy ma még megiszom egy kannát a Frascati-borodból!

A herceg a fecsegő részegek közül való volt... Fiametta ajka gúnyosan eltorzult.

— Hamisan esküdött, hercegem, és talán nem is először életében. Egy gyűszűnyit sem fog itt inni! Ön különben is részeg már.

— Akasszanak föl minden férfiembert, aki veled vacsorázik és józan tud maradni! És akasszanak föl

engem, Urbino örökös urát, ha egy tapodtat mozdulok innen, míg el nem énekelted nekem a kedvenc nótámat!

— Menjen haza a feleségéhez, Urbino örökös ura, majd ő énekel önnek, — szólt Fiametta kicsinylően.

— Pokolba minden feleséggel! Nyisd ki az ajtót, le szépek szépe, te pézsmaszagú tűzvirág, nyisd ki, te drága arany-sólyom, és én holnap ellopom neked a nagybátyám koronájának legszebbik kövét. Nyisd ki, le vadmacska, vagy fölhívom a legényeimet és összetöretem a ketrecedet. Hogy mersz velem ellenkezni? Ki vagy te — ki vagyok én? Ha feldúlatom a házadat, ha kihányatom Chigi bútorait az ablakodon, ki mer velem ellenkezni? Ha meglát a bargello, hasra

fekszik előttem minden poroszlójával. Én Urbino hercege vagyok, Róma első nemesembere, a pápa kedves rokona. Te pedig egy kurtizán vagy. Hát légy okos, kis pézsmaállatom!

Tamás, aki dermedten állott helyén, ámulva és iszonyodva nézte hol a herceget, hol Fiamettát.

Az ezüstruhás, hermelines nagyúr olyan volt, mint egy komédiás, aki mára lejátszotta a herceg szerepét és visszatért megint a csapszékbe.

De Fiametta is — soha még asszonyon ekkora változást! Elszánt és keserű volt, mint aki megszokta már, hogy őt bántsák és gonosz nyugalommal lesi a pillanatot, mikor szíven szúrhatja támadóját.

A nyakán kidomborodott egy kemény ín, a rózsás karmait görcsösen begörbítette...

Ő is, a herceg is igen sebesen beszéltek, hadarva, valami idegen tájszólással. Úgy néztek farkasszemet egymással, mintha szét akarnák egymást tépni és mégis nagyon összetartoztak, egymáshoz illettek, Tamás pedig egyformán távol volt mind a kettőtől.

Fiametta kimondta azt, amit Tamás az imént elgondolt:

komédia-herceg!

— Én kurtizán vagyok és egész Róma a lábam előtt fekszik, de te nem vagy igazi herceg, csak afféle buffo-herceg, egy felkapaszkodott pápai nepota. Ki törődik most még veled? A pápa beteg öregember és a te hercegi kalapodat már rágja a moly. Ha holnap meghal egy vén pap, egy dénárt sem ér a hercegséged és az urbinoi szatócsok rőffel kergetnek ki a városukból.

Francesco Maria kirántotta a kardját és ráütött a rácsra, hogy szikrát hányt a vas.

— Vesszek meg, ha ezért ki nem átkoztatlak a

szentegyházból! Hiszen jól tudom, hogy miért nem nyitsz ajtót, te vörös nőstényördög! Az új szeretőd van nálad! Az a magyar siheder, a kölyök-apát... Mert te is térdet hajtasz a fölkelő csillag előtt és hátat
fordítasz a letűnő napnak... A nagybátyámnak láza van és a csőcselék már csak ímmel-ámmal emeli meg előttem mocskos sapkáját... Ilyenek vagytok ti rómaiak, mind ilyenek vagytok, férfiak, asszonyok!

Egészen ellágyult, úgy megsajnálta magát, közel volt hozzá, hogy sírva fakadjon. De aztán egyszerre valóságos dührohamot kapott.
- Hohó, vigyázzatok, még él a pápa és ma még én vagyok úr Rómában! Ha dühbe hoztok, holnap patakokban folyik a vér az utcán, téged pellengérhez kötlek, az éretlen kedvesed bőréből pedig kardhüvelyt csinálok magamnak!

Fiametta megvárta, míg kitombolta magát, aztán közel lépett a rácshoz. És minden szava olyan volt, mint a késszúrás:

— A te haragodtól már senki sem fél! Legföljebb csak csúzos vén papok, akikre karddal támadsz, mikor vecsernyére mennek... De akire én megharagszom, azt nem a pápa, de maga Szent Péter sem tudná megvédeni a bosszúm ellen. Jól tudod, van Rómában legalább

is tíz olyan férfi, aki egy szavamra kész vért ontani. Ma is kérdezte tőlem egy johannita-lovag, kit öljön meg a kedvemért? Egy szavamba kerül és holnaptól fogva tíz mérgezett tőr keresi a szügyedet. A sarkodban lesznek, mint a szárnyas kígyók, és hiába bújsz az Angyalvár legmélyebb pincéjébe, hiába lapulsz a szentatya csuhája mögé, ott is rád találnak. Egy szavamba kerül és reggel, virágbokréta helyett, a kitépett szívedet hozzák az ágyamhoz. És a tested a

Tiberis halait hizlalja. És most hordd el magad, te buffo-herceg!

Csodálatos, a herceg valamit morgott — pestilenza! — aztán sarkon fordult és szófogadóan lebotorkált a lépcsőn. A Fiametta fenyegetése a csontjaiba nyilallt és egyszerre kijózanította az olaszt.

Öt perccel később a lovashad ördögi üvöltéssel elvágtatott az éjszakában.

Fiametta egy különös mozdulattal végigsimított az arcán, aztán Tamásra tekintett. A leány szeme zavaros volt, az ajka még vonaglott.

— Engem most már békén fog hagyni, de a dühe talán ellened fordul. Vigyázz magadra! Giacco nélkül ki ne menj az utcára.

— Giacco nélkül? Giacco majmot jelent...

— Nem, te boldog gyermek, Rómában páncélinget jelent.

Tamást rettenetes keserűség fojtogatta. Halálra szégyellte magát, hogy az imént némán végig kellett néznie a részeg nagyúr garázdálkodását.

— Holnap a képébe vágom a kesztyűmet! — morogta.

Fiametta némi kicsinyléssel mérte végig.

— Honnan jössz te, hogy azt hiszed, egy herceg kiáll a kardod elé? Én ismerem Urbinot, bármit mondtam is róla az imént, ő mégis erős és bátor, akár a campagnai bika. De a te életed nem ér neki annyit, hogy föltegye rá a magáét. A te életed legföljebb öt-hat aranyat
ér neki, amit valamelyik bravojának fog fizetni. Azért ne menj ki giacco nélkül!

— Jó éjszakát! — morogta Tamás kurtán és lefelé indult.

Mikor már a lépcső közepén volt, Fiametta utána szólt:

— Tamás úr, ne menjen most haza! Biztos vagyok benne, hogy a herceg emberei lesik önt az utcán.

És mivel Tamás nem válaszolt, halkabban folytatta:

— Lesz itt hely, ahol megvárhatja a reggelt. Két óra múlva úgyis virrad.

És mivel Tamás még mindig habozva állott a lépcsőn, türelmetlenül és némi gúnnyal tette hozzá:

— Vannak Rómában férfiak, akik nem kéretnék magukat ilyen nagyon.

Tamás visszanézett, kereste a leány arcán Fiametta vonásait, de nem találta. Az imént lepattogott róla a művészi máz, ennek a nőnek nem volt semmi köze az ő álmaihoz, ez csak egy nőstény volt.

És keserű gyönyörűséget talált a gondolatban, hogy egy gőgös gesztussal itthagyja a jószagú, enyhe fészket és inkább kimegy a sötét utcára, ahol késelő emberek feküsznek lesben.

Már lenn volt, midőn Fiametta nyílsebesen, mint a játszó macska, lesurrant a lépcsőn és elállotta útját.

Ott állott előtte fiatalon, forrón, karcsún. Egy virágzó fa. Egy virágzó fa, amely pazar tavaszi kedvében

a szélbe akarja szórni ajándékait.

Valami különös, szelíd és meleg irónia játszadozott eszes arcán.

— Nem inna velem egy pohár Frascatit, apát úr?

— Nem kell.

— Ne énekeljek önnek egy altatódalt?

— Nem.

Valami a Tamás gyermekes szomorúságából átragadt Fiamettára.

— Fáj a szíve, édes barátom? — kérdezte halkan.

És illatos vörös fejét odatette az ifjú vállára. Tamás azonban hidegen elhárította magától és elsietett.

—- Te bolond, te bolond! — kiáltotta magában dühösen és rémülten. De hiába kiáltotta, a barbár már megint lóháton járt és ilyenkor se látott, se hallott.

Fiametta pedig csodálkozva, megrettenve, hófehér arccal nézett utána.

Rajta ma két sértés esett. Az egyik férfi azzal sértette meg, hogy mindenáron nála akart maradni, a másik azzal, hogy nem akart maradni. De a kettő közül a második volt a véres, a lealázó, a megbocsáthatatlan sértés.

Tamás akkor már künn volt az utcán. Hideg gőggel a szemében és forró szomorúsággal a szívében ment hazafelé.

Ha valóban lestek rá Urbino legényei, azok ma nem léphettek munkába, mert véletlenül éppen a Confortatori
testvéri egyesülete vonult végig a városon. Fekete zászló alatt egy sereg álarcos ember, mindegyik égő fáklyával a kezében.

Az Angyalvár felé igyekeztek, hogy jámbor hivatásukhoz illően a vesztőhelyre kísérjenek egynéhány szegény bűnöst, akit hajnalba kerékbe fognak törni.

Tamás a fáklyásokkal tartott és így ép bőrrel hazakerült.

15.

Két napig ki sem mozdult a Reggioból, de minden gondolata, minden álma és vágya akkor is a Sciarrában lakott.

Harmadnapra egy nyájasan mosolygó vénasszony aranypecsétes, jószagú kis levelet hozott neki.

Még ki sem bontotta és már mindenben igazat adott a levélírónak, halálosan szégyellte a maga esetlenségét,
csupa bocsánatkérés, megbánás és alázatosság volt.

— Mi ketten nem engedhetjük meg magunknak, drága barátom, hogy szeszélyesek és makacsok legyünk... És: gondoljon a fekete barátra és jusson eszébe, hogy nekünk kötelességeink vannak. Jöjjön hozzám ma délután és fontos és érdekes híreket fog hallani. És végül: ha valamivel megbántottam volna a büszkeségét, írja az én női tökéletlenségem rovására. Én töredelmesen bocsánatot kérek...

Akit délután a selyemfalú szobában talált, az megint a régi Fiametta volt: bájos, szelíd, meleg. Csak nem olyan vidám, mint azelőtt és valamivel alázatosabb. És beszéd közben egyszer sem nézett Tamás szemébe,
— de alkalmasint neki is volt szégyellni valója.

Petruzzi kardinálisról volt szó.

— Az a fiatal fekete sienai, hiszen ismeri, ő is ott volt a Chigi-villában... Őt most meg lehetne nyerni a patriárka úrnak... És erről érdemes beszélnünk, mert Petruzzi, ha nem is lelke, de mindenesetre

szája a fiatal hercegek pártjának... Ők azok, akik kiadták
a jelszót, hogy csak olasz ember lehet pápa...
Az ára azonban borsos: a Santa-Croce-palotára fáj a foga, amely most éppen eladó... Óriási épület, teli műkincsekkel, régiségekkel, királyi székhelynek is beillenék... Ezen az áron Petruzzi rászavazna magára a török szultánra is...

Tamás otthon szóbahozta Petruzzit és a patriárka rögtön kapott az ötleten. Igaz, ez meztelen simonia, (simonia: ellenérték elfogadása egyházi áldás, stb.-ért) még pedig manus a manu... De Bakócz pápa akart lenni és ha a szent arkangyalok megfizethetők lettek volna, tőlük sem sajnálta volna a pénzt.

Hogy honnan tudja Tamás ezt a dolgot? Az ifjú apát fülig elpirult; egy római ismerőse, egy hölgy, említette,
hogy az ifjú kardinális úr mennyire szeretne a Santa-Croceban lakni...

A patriárka okos ember volt, nem kérdezett többet, de magában elmosolyodott. Úgy látszik, a fiú nem vesztegeti hiába az idejét... Nos, sok út visz Rómába és az sem a legjáratlanabb, amely női kamrákon keresztül vezet.

És másnap már óvatosan kinyújtotta tapogató csápjait főtisztelendő Petruzzi felé...

Tamás pedig megint mindennapos vendége lett a Sciarra-palotának.

Hétfőn, midőn odamenet egyedül végiggyalogolt a via lata egyik mellékutcáján, kemény ütést érzett a két lapockája közt.

Megfordult és egy zavartan vigyorgó suhanccal állott szemben, aki ketté tört késpengét tartott öklében. (Tamás akkor már megfogadta Fiametta tanácsát, és giaccot viselt a ruhája alatt, ami nem éppen kényelmes divat, de hasznos.)

Mire kardjához kapott, a gyilkos kölyök már eliramodott a homályos sikátorban.

Azontúl csak lóháton ment Fiamettához. De azért szerdán megint történt valami. Egy fegyverkovács ült a boltja előtt és ártatlan pofával egy archibusot tisztogatott; a fegyver véletlenül elsült, midőn Tamás éppen arra lovagolt és könnyen megsebezte a szürkéjét. A halálra ijedt mester sírva mentegette magát és hálát adott San Giorgionak, hogy a nemes úrnak nem esett baja.

Tamás nem szólt erről Fiamettának. Ki beszél ilyenekről asszonyoknak? Vico Hannibál azonban, midőn értesült a barátja kalandjáról, azt kérdezte tőle:

— Van Rómában valami nagyúri ellenséged?

— Miért kell éppen nagyúrnak lennie?

— A költséges rendezés arra vall.

Tamás úgy sejtette, talán az urbinoi herceg keze lehetne a játékban. A lovag ezen egy cseppet sem csodálkozott,
de kissé elgondolkozott.

—- Kedvesem, ha így folytatódik ez a hét, akkor szombatra már nagyon csendes magyar leszel.

— Mit tehetek?

— Van a védekezésnek két módja. Az egyik, hogy megelőzöd őhercegségét és megfizetsz valami elszánt fickót. Rendes körülmények közt ez volna a legokosabb, de az adott esetben mégsem merném ajánlani. Mert ha ügyetlen az embered és hurokra kerül, akkor rád fog vallani a kínpadon és ebből botrány lesz, amit elsősorban a patriárka úr ellen fognak fordítani. A herceg végre is a szentatya rokona.

— És a másik mód?

— Tíz-tizenkét lovasnál kisebb kísérettel ne menj

az utcára. És ha valakinek a kezében véletlenül elsül

a fegyver, azt föl kell aprítani, mielőtt még végigmondta a mentségét.

Tamás a második módszert választotta és délutánonként a csatlósai megint kockát vetettek a Sciarra palota lépcsőjén.

Fiametta, az akkori szokás szerint, borral kínálta vendégét.
— Ez nem Frascati, — mondta Tamás.
— Frascati már nincs, — válaszolt Fiametta, — nem is lesz többé a pincémben.

Egyszer megkérte az apátúr, hogy énekeljen. A leány meglepetten tekintett reá.

— Nem tudok; eltörött a chitarrám!... (gitárom)

Tudja Isten, a chitarrán esett kár fájt Tamásnak.

Egy nap azt újságolta Fiametta, hogy a szentatya beteg.

II. Juliust megint láz emésztette. Zordonul és hozzáférhetetlenül ült a Vatikánban. A hosszúra nőtt fehér szakállával, a szörnyen lesoványodott arcával, a kiugró orrával és a mélyen fekvő szemével olyan volt, mint a haldokló saskeselyű.

De a betegségénél is jobban emésztette, hogy a barbárok még mindig Itáliában vannak. A franciák Ravenna városát törik! A lázadó Sanseverino kardinális tüzeli őket, a hétszer átkozott skizmatikus.

Haj, ha lóra szállhatna Rovere, ha rájuk csaphatna! Vagy legalább csak annyi ereje volna, hogy gyaloghintóba üljön: megmutatná ő az éretlen Gaston de Foixnak, az istenített francia vezérnek, mi a háború!

De nem tudott mozdulni... És be kellett érnie azzal, hogy sereget küldött Ravenna alá és a sereggel

ment a kövér kis Medici kardinális, mint pápai legátus.

Azután egyszerre olyan hír zuhant le Rómára, amelytől meginogtak a város kétezer éves alapjai.

Ravennánál csata volt, a pápai sereg megsemmisült, a várost kifosztották, — Medici Giovanni francia rabságba jutott... Az út Rómába nyitva áll az ellenség előtt!

A kardinálisok térdre borultak a szentatya előtt: békét, békét minden áron! A város szepegett és imádkozott...
Mert ha a feldühödött franciák megrohanják Rómát, akkor kő kövön nem marad, akkor megismétlődik Babilónia pusztulása!

A Colonnák, az Orsiniek, a Savelliek és a többi nagyurak sietve leereszkedtek szabin és albán sziklafészkeikből és katonáikkal arcátlanul megszállották a
római országutakat. Ők most a francia király szövetségesei
voltak. Ők mindenki szövetségesei voltak, aki fegyverrel Róma ellen vonult.

Az okos Bakócz Tamás sietett a maga szakállára megegyezni a franciával. Futárt küldött Ferrarába, az ő Este Hippolit barátjához; és hamarosan megkapta a választ: ha be is vonul az ellenség Rómába, a reggioi palota a francia király oltalma alatt ál.

De a haldokló pápa egyszerre visszanyerte megint rettenetes életerejét. Talpra szökött, egy megvető legyintéssel
elcsitította a sopánkodó Rómát, vaskarmokkal ragadta meg az állam kormányrúdját.

Békét a győzedelmes barbárral? Nem! Most kezdődik az igazi háború!

Követeket küldött mindenfelé, szövetségeseket

keresett, új ligát alapított, zsoldosokat toborzott,
84

kiátkozta ellenségeit és harcot és lázadást szított a
franciák
ellen.

És Mars isten megmutatta, hogy mégis Rovere
Julius az Ő igazi fia, akiben neki kedve telik.

Elkésetten híre jött, hogy a rettenetes Gaston de
Foix elesett a csatában. A franciák, mint már annyiszor,
Ravennánál mindenüket föltették egy kártyára
és szörnyű árát adtak a győzelmükért.

A seregük javát ott temették el a város tövében,
a maradék, mint a halálra sebzett sárkány, véresen,
összetört tagokkal vánszorgott vissza az Alpesek felé.

De útjukat állták a pápa újonnan toborzott
landsknechtjei,
akik éppen akkor ereszkedtek le svájci hegyeikből.
A ravennai győzelemből gyászos vereség lett.
Az egész észak zendülésben volt a barbárok ellen, a
városokban gyilkolták a franciákat, Medici Giovanni
pedig megszökött fogságából.

Róma visszakapta a jókedvét. Pasguino élcelődött:
"Mi a francia betegség legjobb orvossága? —
A svájci vas."

Rovere szerencsecsillaga félelmetesebben ragyogott,
mint valaha. Az Alpesektől Nápolyig ő az úr.
Megint a szentatya Európa első katonai hatalmassága.
De azután egyszerre, mintha a nagy erőkifejtés tüzében
elhamvadt volna minden élete, újra összeroppant,
ágynak esett.

A pápa orvosa, aki természetesen Bakócztól is
kapott zsoldot, valami fontos híreket küldhetett a
reggioi palotába, mert ott hajnalig égtek a gyertyák
és egyre jöttek-mentek az emberek.
85
16.

Bakócz nagyjában elkészült a maga tervével. A palotája fölépült, már csak a pápai keresztet kell rátűzni
a torony gombjára.

Valaki azonban a munka legelején észrevétlenül egy kis kamrát vájt magának a ház alapjába. Csak akkorát, hogy beleférjen egy puskaporos hordó.

Ez a Valaki azután maga is nagybuzgón segédkezett a további építkezésnél.

Most pedig Valaki megérettnek látta az időt, hogy kanócot vessen a puskaporos hordóba...

Az ifjú Petruzzi kardinális sürgős kihallgatást kért a szentatyától.

A pápa feküdt. Oszlopos óriás ágyban fehérszakállú, barna csontú váz. Szemében a láz zavaros tüze lobogott.

— Mit akarsz tőlem, Petruzzi?

— Gyónni akarok, szentatyám.

— Nekem? Nincs elég dominikánus a római kolostorokban?

— Az én bűnöm alól csak szentséged oldozhat föl. Vétettem a szentegyház dicsősége és a bíboros kollégium becsülete ellen. De szánom a bűnömet és jóvá akarom tenni.

A szentatya zavaros tekintete egyszerre meg-tisztult.

— Beszélj világosabban, És röviden. Nincs sok időm.

— A simonia bűnébe estem. Eladtam szavazatomat a választásra.

A pápa tekintete most már olyan éles volt, mint

a kard hegye.

— Bakócz Tamás?

— Igen, ő.

— Beszélj tovább!

A kardinális hidegvérűen szétbontott egy teleírt ívet.

— Ebben benne van, hogy melyik kardinálisnak mit ajánlanak a szavazata fejében.

— Honnan vetted ezeket?

— Egy hívem hozta, aki hozzá tudott férkőzni a patriárka titkaihoz... A gyónás pecsétje alatt mondta el nekem.

— A fizetett kémed volt, Petruzzi.

— Nem, szentatyám, Róma egyik legelőkelőbb embere. Szolgálatot akar tenni a szentegyháznak — így mondta... És én ezzel szeretném jóvá tenni a bűnömet.

— Olvasd az ívet!

És Petruzzi olvasta.

— Szörnyű! — mormogta Julius. — Strigonio rákölti a választásra a magyar királyság felét... De persze, így is érdemes volna neki, mert megmentené vele a másik felét.

A szentatya eleget tudott.

— Eredj a szomszéd szobába, de ne hagyd el a palotát. Az orvos jöjjön be. A kamarás pedig siessen Carduloért a kancellláriába.

A zsidó orvos a betegágyhoz lépett.

— Meddig élhetek még? — kérdezte Rovere.

— Bíznunk kell az ég végtelen irgalmában...
87

— Ne fecsegj, hanem beszélj értelmesen. Megérhetem a reggelt?

— Azt hiszem, igen — minden valószínűség szerint...

— Elmehetsz. Itt a kamarás?

A kamarás besietett.

— Meg fogod hívatni az összes kardinálisokat. Búcsúzni akarok tőlük... Egyenkint jöjjenek, negyedórai időközökben. Legyenek pontosak, a halál nem vár.

A kamarás elrohant.

— Cardulo?

Már jött.

— Szentatyám, egy hírneves orvostudós érkezett. Arra vállalkozik, hogy meggyógyítja szentségedet egy orvossággal, amelyet aranyból fog készíteni. Mert az arany a legnemesebb anyag —

— Mondd meg a doktorodnak, hogy nem eszem az ő aranyából, de ő sem az enyémből. Te pedig ne fecsegj együgyűségeket, hanem figyelj ide. Egy bullát kell szerkesztenünk a simoniáról...

Az orvos bedugta fejét az ajtón.

— Szentségednek kímélnie kell magát!

— Hordd el magad, zsidó, rád már nincs szükségem! — rivallt rá a beteg.

És a Bulláról kezdett beszélni.

Ő biztosra vette, hogy Petruzzit nem a lelkiismerete vezette hozzá, hanem egy másik jelölt érdeke.

Valószínű, hogy a ravasz olasz csapdát állított a furfangos magyarnak. De mindegy! Akárki lehet jó pápa, csak a magyar nem. Minden pápa jobb lesz Bakócznál, csak olasz ember legyen.

Volt már egy spanyol, aki úgy vásárolta meg

magának Szent Péter székét: VI. Sándor. Akkor rettenetes mélyre süllyedt az egyház tekintélye. És most megint? Nem! II. Juliusban a halála után is lesz még annyi erő, hogy vissza tudja verni a barbárok támadását.

Akárki, csak Bakócz Tamás ne! Mert a magyar pápa egy újabb avignoni száműzetés gyalázatát hozná Rómára. Ő maga ugyan az örök városban székelne, de Róma lelkét és Róma erejét Magyarországba küldené, hogy feláldozza a pogánynak.

A pogány? Igen, azzal is végezni kell egyszer a kereszténységnek, végezni is fog, de egy olasz pápa vezetése alatt, hogy a győzelem minden dicsősége és haszna Rómáé legyen...

A kardinálisok egész nap felváltották egymást a pápa betegágya mellett. Bakócz Tamás is eljött. Bakócznak csak annyit mondott Julius, hogy neki, Riarionak és Farnesenek kell együtt átvenniök az állam kormányát.

Éjjel meghalt a pápa. — Bátor egykedvűséggel, ahogyan a nagy katonákhoz illik.

17.

Bakócz átköltözött a Vatikánba és miután a tizenkettedik órában megérkezett a francia fogságból szabadult Medici Giovanni is, megalakult a konkláve és befalazott ajtók mögött megkezdődött a választás szent és izgalmas aktusa.

Róma ezalatt erjedezett, mint minden pápa halálakor.

Alkonyatkor álarcos emberek ütemes lépteit

visszhangoztatták a szűk utcák: az Orsiniek és Colunnák csapatokat csempésztek a városba, minden határozott cél nélkül, merő óvatosságból, mert hátha mégis halászni lehetne a zavarosban?

Valaki — nem tudni, ki — sáncokat hányatott a Colosseum körül; más valaki — nem tudni, mi okból — ágyukat vontatott föl a Palatinusra; megint más valaki alabárdokkal spékelte meg Caracalla romjait. A száműzöttek és bujdosók mohón haza vágtattak, akinek pedig régebbi számadása volt az ellenségével, az köszörülte a fegyvereit. Olykor ismeretlen embertömegek
ismeretlen célokért ütközeteket vívtak az utcán.

Már hét napja, hogy együtt vannak a konklavisták és még semmi eredmény!

A városban nőttön-nő a lelkek feszültsége, reggeltől estig emberhullámok vonulnak a néma palota elé.

Ha volt nyugodt ember Rómában, az Vértesj Tamás volt. Ő biztos volt a maga dolgában,
90

A hetedik napon Vico Hannibállal ketten a Sciarra felé igyekeztek. A jóbarátja mostanában a világért se hagyta volna magára.

Az elhagyott kis Purificazione-téren a lovag egy kőkútra mutatott.

— Minden Szent András-nap hajnalon egy meztelen, széphajú leány szokott kijönni a kútból...

Tamás oda se nézett, éppen egy fényes lovascsapatra figyelt, amely szembejött a korzó felől.

Igen, ő volt, — Fiametta! A fehér lován ült és szívfájdítóan szép volt. Mellette Chigi Agostino, a szép Bembo és — Tamás nagyot nézett! — az urbinói herceg...

A herceg barátságos mosollyal köszöntötte.

— Jöjjön velünk! Velünk kell jönnie! — kiáltotta Fiametta vidáman és izgatottan. — A Vatikán felé sietünk, lehet, hogy valami nagyszerű újságot hallunk!

Titkos jeladás érkezhetett az elfalazott ajtók mögül, már talpon volt az egész város. A sokaság lépésről-lépésre nőtt, a hídnál már nem is lehetett tovább jutni.

A Tiberis partja óriás színház: ember ember hátán és minden arc az Angyalvár felé fordul.

Lóháton, öszvéren, gyalog, taligán és gyaloghintón még egyre jönnek. Tollas süvegű nemesek, páváskodó hölgyek, aranyláncos prelátusok, rikító színeket viselő zsoldoskatonák, óriás főkötőjű apácák, kövér koldulóbarátok, ösztövér művészek, püffedt polgárok,
kagylós kalapú idegen zarándokok, vadképű hegyi parasztok, hangos házalók, csonkák és bénák förtelmes csapatja.

A hidak karfáit, a háztetőket, az erkélyeket, a vár ormait elönti az emberáradat,
91

Fiametta társasága nem igen beszélget, valamennyinek torkát szorítja az egyre fokozódó izgalom.

De Tamás mindig érzi magán a leány tekintetét. Valami különös kíváncsisággal nézi, a szeme szögletéből, lopva. És különös, idegen mosoly ül az ajka szélén.

Egyszerre tűzfény lobban föl az Angyalvár tetején. Fehér füst gomolyog. Ágyúlövés!

Halálos csend köröskörül. Tamás tisztán látja, hogy körülötte néhány emberi arc elfehéredik.

Valami távoli, halk zúgás, amely nő, dagad, vágtatva közeledik, végül mennydörögve betölti egész Rómát...

Egy ember, egy pap, ész nélkül rikoltozni kezd a lovasok mellett:

– Palle, palle!

– Mit jelent ez? – kérdezi Tamás elfulladó hangon.

– Palle – a Medici-címer labdáit jelenti – magyarázza udvariasan Agostino úr.

De azután magasra emeli redős selyemkalapját és a szemében büszke öröm ragyog, amint odakiáltja a tömegnek:

– Medici! Medici!

Hannibál is lekapja süvegét és magából kikelten ordítozni kezd:

– Palle! Medici!

És Fiametta? Fiametta mámorosan lengeti a keszkenőjét...

A szép Bembo pedig megfeledkezik stoikus filozófiájáról és kacagva és zokogva ölelget egy ifjú urat – Tamás ösmeri: ez Medici Lorenzo, az új pápa öccse...

És egy lelkes arkangyalarc bukkan fel a sokaságból:

az urbinoi Rafael. Körülötte egész művészfalanx. Taktusban kiáltják:

– Palle – Medici!

Ezek részegek az örömtől...

Hetek óta már-már megnyugodtak benne a rómaiak, hogy vagy Bakócz Tamás, vagy Grimani kardinális lesz Szent Péter utóda és most mégis a nagy Cosimo unokája, Lorenzo il Magnifico fia lett! Nem ok nélkül ujjong a város: Róma, Michelangelo és

Rafael Rómája, megkapta a neki való pápát!

Már alkonyodott és a Tiberis két partján megvilágosodtak a hosszú ablaksorok. A hidakon, az utakon fáklyák rajzottak, a tereken örömmáglyák ragyogtak.

Az Angyalvár ágyúi szakadatlanul bömböltek. Róma összes harangjai megkondultak. És zene és ének mindenütt. És: Palle — Medici!

Ez az öröm soha nem hallott, grandiózus himnusza volt, amely zengő szárnyaira vette a várost és minden házával, tornyával és emberével együtt fölemelte a csillagokba.

Tamás még mindig ott állott a híd tövében...

Neki ez nagyszerű gyászszertartás volt. Egy nemzet temetése. Az ő nemzetének ünnepies sírbatétele.

Mert ez volt az utolsó, kétségbeesett kísérletük. Nem sikerült. Ó, hát mikor sikerült valami, amit ők akartak? A nagykapu döngve becsapódott előttük. Megint csak künn rekedtek. Ők mindig künn rekedtek.

Azok odabenn virulni és ragyogni fognak, ők pedig künn fognak ülni a hideg szürkületben és a boldogtalan népek gyűlölködése fogja emészteni a szívüket...

— San Pietro! Nézzétek San Pietrot! Örül, hogy most már meglesz a kupolája! — kiáltotta valaki Tamás mellett,
93

A Tiberisen túl, a háztetők fölött, kolosszális árbocerdő nyúlt bele az alkonyati égbe. Szent Péter templomának építkezése. És most minden árbóc tetején egy-egy tűzfény gyulladt ki. Igen, San Pietro örülhet, most már meglesz a kupolája!

De Tamás ama Lionardo mesterre gondolt, aki azt mondta, a koldus koponyája drágább a legszebb kupolánál. San Pietro kupolája meglesz, de mennyi nemes, szép koponyát fognak ezért betörni a török

csákányok!

Magyar ifjak koponyáit. Ah, a magyar ifjak
most már nem fognak elmenni a firenzei műhelyekbe
római műtermekbe... Megint kirekedtek az élet
iskolájából, — a halál iskolájába fognak járni. És
hetedíziglen el fognak vadulni és el fognak durvulni.
Végül az ő megfogyott, dacos csapatjaikra feketén
fog ráhengeredni a nagy pogány éjszaka. És meg fognak
halni.
Mert meghalni, azt tudnak a magyarok.
Tamás egy haldokló nép fia. Maga is halódó. Tízezrek
nyüzsögnek körülötte és ő mégis egyedül van,
amilyen egyedül csak végórájában lehet az ember.
Hová lett Fiametta? Elment a többivel, búcsú
nélkül. Egyedül hagyta.

De különös! A nagy elhagyottságában mégis
volt valami, ami gyönyörű, ami mámorító volt! Kevélyen
érezte, hogy ő a maga szomorúságát most nem
adná oda ezért a tomboló örömért. A magyar halál
szebbnek és kívánatosabbnak tetszett neki Itália
életénél.

Forró, édes daccal gondolt az ő siralomházban
ülő szegény, léha népére.

Ez megint a barbár értelmetlen gőgje volt, de
ezúttal kimondhatatlanul jól esett barbárnak lennie,

18.

Akik azt hitték, hogy a kudarc meg fogja törni
Bakócz Tamást, azok ugyan nem jól ismerték a patriárka
urat.

Estebédre már otthon volt a Reggioban és igen
kegyesen fogadta az emberei kézcsókját. Asztalnál
farkasétvággyal evett és tréfásan szidta a konkláve
szakácsát.

A választásról csak mellékesen beszélt. A konklávéban
mindössze huszonöt kardinális volt, köztük tizennyolc
olasz. Német egy sem jött el, a franciák és
angolok javarésze is lekésett.

Az első próbaszavazásnál nyolc voks jutott Bakócznak, Medicinek csak egy. A legtöbb, tizenhárom, ekkor a vén Valenciai Jánosra esett, akit senki sem akart komolyan. Mindegyik párt kertelt, ki akarta tanulni a másikat.

De azután egyezkedni és alkudozni kezdtek a főtisztelendő urak, az ifjú olaszok és a hercegek pártja megrohanta az öregeket és végül minden olasz megállapodott
Mediciben.

Maga Bakócz is rászavazott. Ennyi volt az egész.

Láthatóan örült, hogy eltávozott tőle ez a pohár. Hetvenesztendős ember hogyan is kezdhetne új életet?

Midőn azonban kettesbe maradt Tamással, más nótát fújt.

— Engem a halott pápa buktatott el. A halála napján torkon fogott és csak ma, midőn kihirdették Medici nevét, volt az az érzésem, hogy a csontkeze
95

eleresztett megint. Rovere tudta, hogy én csak pénzzel boldogulhatok, azért is adta ki bulláját a simonia ellen, hogy ezer fáklya fényével rávilágítson az én utaimra s az egész keresztény világ ellenőrző szeme elé állítsa a konklávet... Ő ismerte minden titkomat, ő előre megmondta minden kardinálisnak, mivel akarom megvásárolni és egyenkint esküt kért tőlük, hogy a jóhírük érdekében ellenem fognak szavazni. Mindenki lehet pápa, csak Bakócz nem! — a halála napján ezzel búcsúzott.

Valami nyomot mégis hagyhatott lelkében a veresége, mert szokása ellenére merengő és elmélkedő volt.

—Megvesztegetés? Hát nem szép dolog! De én egy nép életét akartam megmenteni, ők pedig a mozaikjaikat
és ugrókútjaikat féltik. Keserű tréfája a

sorsnak, hogy ezúttal a legmagasztosabb célért hitvány fegyverekkel kellett harcolnunk, míg ők az ő kicsi céljaikért
a legmagasztosabb elveket vihették harcba.

A patriárka egy kupa bort ivott.

— Rovere Julius pontosan ismerte minden titkomat, — mondta később. — Még olyanokról is tudott, amelyekről azt hittem, csak mi ketten ismerjük: te meg én. Kéme volt a palotában.

Tamás fölkapta a fejét.

— Lehetetlen, — hebegte — hiszen a bizalmas jegyzeteket titkos írással szerkesztettem...

— Úgy kell lenni, hogy kitanulták a titkos írásunk kulcsát is. Csapra verték a hordómat és én hiába öltöttem rá éjjel-nappal, a titkos léken kifolyt minden borom.

Bakócz fölkelt és erősen a Tamás szeme közé nézett.

— Szeretném, fiam, ha kisütnéd, ki volt az áruló. Neked módodban lesz... Holnap megint beszélünk erről, de most jó éjszakát!

Tamásnak nem volt jó éjszakája.

Ki volt az áruló? Egy förtelmes gyanú rohanta meg, mint a harapós kutya, de ő dühösen elrúgta magától. Nem, nem, ilyet gondolni is bűn! De azért nem volt jó éjszakája...

Reggel, midőn kiment a palota elé, egy öreg asszonyka szólította meg. Ugyanaz a nyájasan vigyorgó banya volt, aki egykor már levelet hozott neki a Sciarrából.

Ezúttal nem levelet, hanem más valamit hozott: fél zöld selyemkesztyűt.

— Ha ön meg akarja találni a kesztyű párját,

akkor menjen ma vecsernye idejekor a Purificazione-térre.

— Ki küldött hozzám, öreg?

— Ha többet akar tudni, menjen a Purificazione-térre.

Lám, a vénasszony tud szűkszavú is lenni!

A kesztyűből édes ámbraillat áradt... Igen, ő el fog menni! A Purificazione-téren választ fog kérni egy gyötrelmes kérdésre.

Annyira már kinevelték Rómában, hogy nem ugrott bele vakon a kalandba, hanem elhatározta, hogy álruhában fog menni. Most úgyis farsang utolja van és az utcákon nyüzsögnek az álarcosok.

Az udvarmester, akinek megbízást adott, egy lángvörös selyemkámzsát szerzett neki, az arcot is eltakaró
csuklyával. Tamás olyan volt benne, mint egy titokzatos vérbíróság tagja.

Midőn a kis térre ért, sűrű embergyűrű közepén

éppen egy jókedvű párocska táncolt. Elég gyakori kép a farsangoló Rómában. Később tágult a kör és az apátúr megláthatta a táncosokat. Ha buzogánnyal fejbe ütik, akkor sem rendül meg jobban.

A fekete barát és a zöld angyal!

Semmi kétség, a hórihorgas csuhás alak a "csillagok szolgája", aki a varázstükörben megmutatta neki a tiarás Bakócz-címert... A táncosnője pedig — ő! Zöld ruhát visel; csak a fél keze kesztyűs, a másik csupasz; zöld selyemlárva takarja arcát, de a haja, a jólismert, illatos, imádott mahagóni-haja szabadon leng-lobog a válla körül...

De valami változás van a zöld angyal külsején: vékony, remegő arany szarvacskák bukkantak ki a

hajából, hosszúk és görbék, mint a hőscincéré és arany denevérszárnyak nőttek a hátán.

Duda és síp muzsikált nekik. Furcsa, gunyorosan mekegő és mégis szenvedélyes, szinte már fajtalan zene.

Az óriás barát olyan kacagtatón és mégis félelmetesen dobálta-hömpölygette otromba tagjait, mint egy részeg sárkány. A zöld angyal szilajan verte a csörgődobot, a bő ruhája hólyagosan hullámzott acélos, karcsú idomai körül, a denevérszárnyai pedig rugalmas csapásokkal kísérték mozdulatait.

Tamásnak meg kellett kapaszkodnia a kút korlátjában, hogy hanyatt ne vágódjék. Azt hitte szörnyet kell halnia szégyenében, dühös kétségbeesésében.

Most már mindent tudott!

Igen, ezek komédiát játszottak vele. A fekete emberrel ráijesztettek a babonás barbárra, mint gyerekre a mumussal. Kihúzták belőle a titkait, olyan simán és

könnyen, mint hüvelyéből a kardot. És a saját fegyverével nevetve kivégezték.

Most pedig iderendelték, hogy gúnnyal tetézzék a gyalázatát! Mennyire kevésbe vehetik őt, mennyire megvethetik, ha ezt is meg merik vele tenni.

Még mindig táncoltak... A duda dunnogott, a síp vihogott. Ez valami féktelen parodisztikus diadalmi tánc volt, ennek a táncnak minden mozdulatával azt mondta Fiametta: Látod, ilyen vagyok, bolond barbár, látod, ez vagyok...

Szégyenletesebb és fájdalmasabb látvány volt, mintha pőrére vetkőzött volna az utcán. Olyan groteszk látvány, mint a pestisbeteg lázálma.

Tamás nem bírta tovább. A vére, paraszt eleinek vére, tajtékot vetett – maga sem tudta, mit akar, – midőn már a dühtől hörögve megrohanta a fekete

óriást, vas karmokkal megragadta és fejjel beledobta a kútba. Abba a kútba, amelyből Szent András napján egy meztelen szép leány szokott kimászni...

Még látta, amint Fiametta rémülten visszaugrik előle, még hallotta a kútból a fekete ember panaszos bömbölését, azután sarkon fordult és elsietett.

Senki sem mert a vörös ember útjába állani, aki oly keményen elbánt a nagy leviatánnal. Talán a zöld donna ura vagy kedvese? És lehet, hogy fegyveres barátai is vannak az álarcosok közt...

Tamás végigsietett az utcalabirintuson. Síkon járt, ő mégis úgy érezte, mintha lefelé menne, mindig lefelé. Nem tudta, hol van. Találomra rohant tovább.

Most az az érzése volt, mintha valaki üldözné... Visszanézett: igen, a zöld angyal jött utána! Szökdelő, rövid lépésekkel, a házak mellé lapulva, osont a nyomában.

Betért egy sötét sikátorba és ekkor már nem látta többet Fiamettát.

Most romok közt találta magát... Egy beszakadt tetejű, gigantikus csarnokon ment keresztül, — régi fürdőpalota lehetett.

Kereste a kijáratot és keskeny rést talált a hatalmas falon. De a rés körülépített, kerek odúba vezetett le. Zsákutcába jutott.

Fáradt volt. Letelepedett egy összetört oszlopra és lerántotta fejéről a vörös csuklyát. Úgy ült itt egyedül,
mint beteg vadállat a barlangjában.

Egyszerre karcsú árnyék bukkant föl a bejáraton. Két hosszú, remegő aranyszarv... Ő volt. Tágra nyitott szemekkel, kecsesen előrehajolva nézett le a homályba. Álarcát a kezében tartotta.

Most fölfedezte Tamást.

— Ah, tudtam, tudtam!

Leugrott az odúba, a denevérszárnyai remegtek a vállán.

Egy pillanatig farkasszemet néztek.

— Tudtam, hogy ön az! De miért bántotta szegény Capistranót? Ő csak azt tette, amiért megfizettem... Ön eltörte a lábát... Most húzták ki a kútból, — olyan utálatos és iszapos volt, mint egy óriás varangy...

Tamás nem válaszolt, Fiametta pedig elnevette magát. Ugyanaz az éles, keserű kacagás volt, melyet már a Sciarrában hallott tőle, a vasrács előtt — akkor éjjel.

— Tudja, miért jöttem ön után? Beszédem van önnel! Meg kell köszönnöm, hogy olyan pontosan elmondta nekem a patriárka úr minden titkos tervét.
100

Bizonyára tudja már, hogy ezek a titkok nagy hasznára voltak a Medici-pártnak?

— Igen, most már mindent tudok, — bólintotta Tamás.

— Talán érdekelni fogja, hogy a kis komédiát, amelynek ön volt a hőse, az én kedvesem, Chigi Agostino úr szerezte. Ő nem akarta eltűrni, hogy egy barbár legyen a mi pápánk, — érti, Tamás úr?

— Értem.

— Ez most már nem titok. Ellenkezően, érdekünk, hogy ország-világ megtudja, milyen buzgalommal szolgáltuk a Mediciek ügyét... A bukott jelölt különben sem árthat már nekünk... A komédia egyes jeleneteit ketten dolgoztuk ki: én és az ön hű Vico Hannibál barátja. És tudja, ki volt a szent barát, akit ön a kútba dobott? Egy derék komédiás, a hosszú Rocco, aki a passiójátékban Heródes király szerepét

szokta játszani...

Gyors, hadaró hangon beszélt, olykor élesen felkacagott, az ökölbe szorított kis keze pedig állandóan remegett.

Tamás csodálkozva nézte. Ki ez? Nem Fiametta. Nem tudott rá haragudni, inkább sajnálta, ahogyan az ember a tönkrement műremeket sajnálja. Ez a nő most már megmérhetetlen távolságban volt tőle, mintha az óceán túlsó partjáról beszélne hozzá.

— Most egész Róma kacag önökön, — folytatta Fiametta keserű örömmel.

— Csak kacagjanak.

— Hiába adja a büszkét, nyugodtat, — tudom. szeretne engem megölni. Lám, az alkalom jó! Egyedül vagyunk a romok közt és önnél biztosan van tőr...

Tamás vállat vont és nem felelt.

— Ha nem szeret vért ontani, akkor majd megfizeti egyik komornámat. Jó lányok, de azt hiszem, száz aranyért mindegyik keverne fehér port az ivó-vizembe.

Az apátúr valami kis undorodást érzett.

— Asszonyt mi nem szoktunk ölni.

—- Nem? Mennyi megvetéssel mondja ezt! Pedig a legédesebb dolog a világon: a bosszú! Még a szerelemnél is édesebb... Ha nem láttam volna, mit csinált szegény Heródes királlyal, akkor azt mondanám, önnek nincs vére.

Tamás a leány felé fordította sápadt arcát.

— Fiametta, kérdezek öntől valamit. Ha nem akar válaszolni, az sem lesz nagy baj.

— Nos? — szólt csodálatos mohósággal a leány.

- Ön elárult engem. Ebből haszna volt. Ezt értem. De mi haszna van abból, hogy utólag meg akar gyalázni?

Fiametta kevélyen fölemelte a fejét.

— Mert gyűlölöm!

— Gyűlöl? Én együgyű vagyok az ön szemében és ez ok lehet, hogy lenézzen, — de nem ok, hogy gyűlöljön.

Fiametta arca elfehéredett az izgatottságtól.

— Gyűlölöm, mert soha még ember úgy meg nem sértett, mint ön! Ha tudni akarja: ön az egyetlen férfi, akinek életemben fölajánlottam magamat. Igen, én, Fiametta, fölajánlottam magamat valakinek! Tudja ön, ki vagyok én? A legelső rómaiak, hercegek és kardinálisok térdepelnek a küszöbömön... Egy király csókolta meg a lábamat! És ön, az ismeretlen barbár, eltaszított magától. Ezt nem tudom elfelejteni. Eleinte meg akartam öletni...

— Ön küldte reám a gyilkosokat? — kérdezte Tamás.
— Mind a kettőt — én! Ügyetlenek voltak — de most örülök, hogy nem sikerült... Mert jobb így: szenvedjen — szenvedje el a bukás minden megalázását!

Tamás felkelt az oszlopról, amelyen eddig ült.

— Én most elmegyek, — mondta csendesen.

— Hát eredj! — kiáltotta Fiametta és a szeme olyan gonosz volt, mint a viperáé.

— De búcsúzóul még mondok valamit. Ön nem tudja, mi az szeretni. Urbino sem tudja, Chigi sem, senki azok közül... Csak én tudom!

— Ó, énértem már meghaltak férfiak, akik különbek

voltak, mint te!

—- Tudom, de azok közül egyik sem szerette önt annyira, mint én. Ne nevessen olyan keserűen, mert igazat beszélek. Én úgy szerettem önt, ahogyan csak egy barbár szerethet ilyen nőt! Ön volt nekem Róma, Itália, minden, ami szép, drága, halhatatlan, ön volt az élet, a jövő, a győzelem! A nagybátyám dicsőségének is csak azért örültem, mert azt hittem, az ön kezéből kapom és ez örökre össze fog forrasztani önnel... És mikor egy éjjel eltaszítottam önt magamtól, azt is csak szerelemből tettem. Nem tudom ezt megmagyarázni, nem tudok úgy beszélni, mint Bembo úr és a ciceroniánusok, de szerelemből tettem. Egy részeg csatlós, akit Urbino hercegének neveznek, meg tudta változtatni az ön ábrázatát. Egy idegen nő tárta akkor felém a karjait és én irtóztam tőle, hogy eláruljam vele az én Fiamettámat, az én szent és tiszta Fiamettámat...

— Szent és tiszta? Bolond! Hát nem tudod, ki vagyok? Bolond barbár!

— Bolond barbár voltam, mert azt gondoltam: Mária Magdolna is az volt, Egyiptomi Mária is és ma mégis templomokat neveznek el róluk Rómában.

— Bolond!

Fiametta kacagott, de több volt benne a keserűség, mint a jókedv. Majd azt mondta:

— Ha annyira szeretsz, ha igaz, amit mondtál, akkor nem tudsz tőlem elszakadni! Holnap megint ott leszel a Sciarrában... Örülök, hogy annyira szeretsz, mert kegyetlen leszek veled, nem is foglak a szemem. elé bocsátani. Talán meg foglak öletni, — de ha nem: akkor a szerelem és a vágy fog téged megölni.

Tamás szomorúan mosolygott.

— Sohasem leszek többet a Sciarrában, Fiametta!

— Ezt már mondták mások is, de nem bírták ki,

mind eljöttek megint. Aki engem szeret, az nem tud tőlem elszakadni!

— Szeretem önt, jobban szeretem az életemnél és mégis el fogok öntől szakadni. Talán holtomig szeretni fogom, de mégis nemesi szavamra mondom: soha többet ez életben nem szólok önhöz.

Azzal elment.

Fiametta egyik kezével a falat fogta, a másikat a halántékához szorította, úgy nézett utána. A homályos falon fényes ovális rést látott, abban lépkedett Tamás a vörhenyes délutáni napfény felé, végig a romokkal borított térségen.

A távolságban mind kisebb lett az alakja, végül már csak akkora volt, mint Fiametta ujja. Azután végleg eltűnt egy fekete fal mögött.

De egyszer sem fordult vissza.

19.

Amint Tamás hazaért, rögtön ágyára vetette magát. Soha életében nem volt még beteg, de most rettenetesen gyötrődött.

A szíve megvadultan vágtatott, a fülében bömbölt a vére. minden pillanatban várta, hogy a koponyája szétpattan.

Zavaros dolgokat kiáltozott és minduntalan a halált emlegette. Meghalni, igen, meghalni!

A patriárka a keresztfia ágyához sietett és a nevén szólongatta. Tamás rámeresztette zavaros tekintetét, de aztán némileg magához tért.

— Küldtem már orvosért, — biztatta Bakócz.

— Gyónni akarok! —- szólt az ifjú.

— Elhívatom a káplánt...

— Nem, én keresztapám uramnak akarok gyónni.

És rekedten lihegő hangján mindent elmondott. Mindent, ami közte és Fiametta közt történt.

A patriárka szó nélkül hallgatta. De lassankint az ő lélegzete is lihegő lett.

Bakócz Tamás nem hiába volt jobbágy fia, valóban erős ember is volt, telve paraszt-fatalizmussal.

Ami elveszett, az elveszett — ki beszél a tavalyi hóról? A római korona beleesett a csalódások kútjába, kár volna utána lökni még ezt a gyereket is.

Miután Tamás elhallgatott, a keresztapja kezdett beszélni.
— Sejtettem, hogy tőrbe csaltak. De ebben magam talán hibásabb is vagyok, mint te. Nekem gondolnom kellett volna arra, amit te még nem tudhatsz, hogy ifjú férfinak csak addig nyitva a szeme, amíg forrni nem kezd a vére. Különben nehogy azt hidd,
105

te ütöttél el a sikertől! Itt nagyobb hatalmak állottak munkába, hatalmak, amelyekkel mind sűrűbben találkozom újabban s melyekkel szemben tehetetlen vagyok.

Mégis, a nagy kudarc igen megpuhíthatta kemény lelkét, mert megtette azt, amit még soha életében: olyan szelíd és szomorú lemondással beszélt, mint az igazi öregember:

— Az ember mindent okosan kiszámít, előrelátással elvégez, de a siker nem ezen fordul, hanem a titokzatos véletlenek láncolatán. Nevezheted jó szerencsének vagy sorsnak, de legegyszerűbb lesz, ha isteni gondviselésnek nevezed... Nos, Isten ezúttal nem volt velünk és így minden ellenünk volt. Én egész életemben
azt tapasztaltam, hogy nekem minden sikerül, amit a magam hasznára próbálok, de kudarcra kudarc ér, mihelyt az ország érdekét akarom szolgálni. Szerencsés ember én csak addig voltam, amíg fiatalos önzéssel magam is pusztítottam az ország

erejét. Amióta óvni és erősíteni akarom, azóta üldöz a balsors. Néha megrettenek, ha erre gondolok. Egy ismeretlen hatalom irgalmatlan következetességgel készíti elő Magyarország romlását. Mi mindnyájan, akarva nem akarva is, eszközök vagyunk az ő kezében. Te is csak az voltál. És ha te nem folyatod ki a boromat, akkor más valaki vág léket a hordón, mert a bor nem az enyém, hanem Magyarország bora volt és azért a porba kell elfolynia. Embereld meg magadat, fiam. Ez nem a te bűnöd, hanem egy egész országé.

— Meghalni, meghalni! — hörögte Tamás.

— Meghalni? Annál mi sem könnyebb! A török nemsokára nálunk is felállítja az ő halálmalmát és a magyar ifjúságot szórja a garatra. Ha te azt hiszed,
106

hogy itt Rómában kárára voltál az országnak, akkor légy rajta, hogy legalább a haláloddal hasznára lehess.

Tamás kezet csókolt keresztapjának. Kissé mintha megkönnyebbült volna.

Az orvos megjött és megvizsgálta a beteget. Ennek a Grossius mesternek az volt a hibája, hogy nagyon is bővében volt a tudománynak. Ő nem elégedett meg azzal, hogy Galenos és Avicenna bevált módszere szerint gyógyítson, hanem régi kéziratokból kutatta fel a klasszikus tudomány elkallódott titkait.

Tamáson is olyan betegség jeleit találta, amely betegségről semmit sem tudnak az újak, de annál többet az isteni rómaiak. A diagnózis szerint éjjeli baglyok jártak be a nyitott ablakon és a görbe csőrükkel megszívták Tamás vérét.

Midőn a patriárka úr meghallotta, hogy a mester a baglyok ellen macskákat ordinál, amely macskákat a beteg ágyához kell kötözni, — azt mondta, hogy: bubulus! — A tudós föltette, hogy ez magyar szó lehet. amelyet ő nem ért meg, de ha latin lett volna, akkor megértette volna és ökröt jelentett volna.

Az éjjeli baglyok csak nem akartak elmaradni,

tovább szívták a beteg vérét.

Az nem tudott talpra állani, napról-napra fogyott. Néha órákon át sírt, mint a gyermek, de néha meg dührohamai voltak, ilyenkor ölni és meghalni akart.

A patriárka aggódott, de csodálkozott is. Mi ez -még mindig a kútba esett korona fáj a fiúnak?

A jó Tamás pedig azt se tudta már, hogy egyszer pápaválasztás is volt Rómában... Mint a bibliai Jákób, ő is az Úr angyalával viaskodott, de az ő angyalának arany szarva és denevérszárnya volt.

Már negyedik napja feküdt ágyában, midőn azt

jelentették neki, hogy egy öreg asszonyság akar vele beszélni. Nem akarja látni! Sem ezt, sem más nőt ne bocsássanak a palotába!

Ötödik napra levelet hoztak neki. Arany pecsétes, ámbraillatú levelet... Ami vérét még meghagyták Tamásnak az éjjeli baglyok, az egyszerre mind a fejébe szökött. Sokáig remegő kezében fogta a levelet, de aztán odaadta a kamarásnak. Vissza! Nem kell!

Heted napra igen gyönge volt, de némileg mégis megnyugodott. Ekkor egy nemes úrfi látogatását jelentették
neki. Az idegen azt üzente, hogy Magyarországból jön, török híreket hoz.

A törökre mostanában kéjes epedéssel gondolt Tamás. A török a halál, a megnyugvás, a török az egyetlen reménység ebben a vad és fájdalmas összevisszaságban.

Egy selyemruhás, fehér szattyán-csizmás, karcsú fiú lépett a szobába. Midőn levette tollas kalapját, Tamás arca elfehéredett, a szívverése elakadt. Megismerte az ő sötét vörös haját!

Fiametta jó ideig mozdulatlanul állott, majd az ágyhoz lépett, térdre ereszkedett és illatos vörös fejét szó nélkül odatette a vánkosra, Tamás mellé. Még

most sem szólt, csak sokáig sírt, a könnyei pedig belefolytak
Tamás nyakába.

Nagysokára mégis beszélni kezdett, még pedig halk, alázatos hangon:

— Drága, édes barátom, mondták nekem, hogy beteg vagy. Már napokkal ezelőtt eljöttem volna, de magam is beteg voltam. A szívem rettenetesen fáj, épp úgy, mint a tiéd és én szeretnék meghalni, épp úgy, mint te.

Tamás lehunyt szemmel, sápadtan és mereven feküdt, a leány pedig tovább beszélt:

— Mit csinálunk mi egymásból, édes? Szerettük egymást és mégis tigriskarmokkal tépjük egymás Szívét. Nyisd ki a szemedet, kérlek, nézz reám és lásd, mivé lettem! Vagy inkább mégse nézz reám. mert most rút vagyok, a szerelem, a fájdalom és bűnbánat tönkre tette a szépségemet.

Tamás nem nyitotta ki szemét...

— Én elárultalak, Tamás — folytatta Fiametta — elárultalak, mint Júdás a Messiást, de ha mindent őszintén bevallok neked, akkor be fogod látni, hogy százszor boldogtalanabb vagyok, mint te, mert veled együtt elárultam a magam üdvösségét is. Én mindent Chigi Agostino úr kívánságára tettem. Sok hálával tartozom neki, mert mindenemet, amim van, tőle kaptam. Ő emelt ki a porból, ő taníttatott, ő vett körül fejedelmi pompával. És mindig jó is volt hozzám, inkább apai barátom volt, mint kedvesem. Agostino úr azt mondta nekem: Róma és Itália életérdeke, hogy olasz kardinális legyen a párna és én büszke voltam rá, hogy egy szent ügy szolgálatába állhatok. És nem tagadom, eleinte mulattatott is az intrika. De aztán — ! Aztán megszerettelek, ahogyan soha még embert nem szerettem és ekkor a szívem elpártolt Chigitől és melléd állott. Chigi úr dicséretére kell mondanom, hogy nem erőszakolta tovább a dolgot és nem kért tőlem többé kémszolgálatot. Ha veled még

beszéltem a pápaválasztásról, csak azért tettem, hogy mindennap láthassalak. És amit akkoriban tanácsoltam neked, az becsületes és jó tanács volt. Agostino úr tudta is, hogy szerellek — ő annyira élesszemű, hogy semmit sem lehet eltitkolni előtte — de nem volt rád féltékeny. Nagyon különös ember, mintha nem is olasz vér folyna az ereiben. Chigi úr filozófus.
109

De jött a végzetes éjszaka, mikor az urbinoi herceg betört a házamba. Ó, de másnak, de egészen másnak képzeltem én azt az éjszakát! Én már akkor nem bírtam a szenvedélyemmel és megtettem azt, amit soha életemben nem: megtagadtam a büszkeségemet és felajánlottam magamat neked. Nem kellettem! Édes, drága szívem, te megmagyaráztad nekem, hogy miért kellett engem visszautasítanod. Én ugyan máig sem értem még, de azt hiszem ez azért van, mert nálunk másképp gondolkoznak a szerelemről, mint ti nálatok. Annyit azonban tudok most már, hogy nem gyűlöletből ragadtad ki magadat a karjaimból. Akkor éjszaka azonban nem értettem semmit, azt hittem, te játszottál velem és most nevetsz rajtam, azt hittem, csak azért hazudtál nekem némi vonzalmat, hogy fölhasználhass engem a politikai céljaidra. Micsoda éjszaka volt az! Őrjöngő voltam és hajnalig fetrengtem a padlón és vertem a homlokommal a köveket. — Úgy. hallottam Cardulo úrtól, hogy a te hazádban a nők keveset beszélnek és mindig illemtudók. De én nápolyi leány vagyok, édesem, én nem bírok magammal ha szeretek, még kevésbé ha gyűlölök! Mindenesetre meghaltam volna azon a rettenetes éjszakán, ha nem tartott volna életben a bosszú reménye. Nagyon gyűlöltelek
akkor, szegény, drága szerelmem, de az én gyűlöletem nem volt egyéb, mint öngyilkos szerelem. Attól kezdve én megint nagy buzgalommal szolgáltam Chigi urat, mindent elárultam neki és talán odaadtam volna az ifjúságomat is, csakhogy meghiúsítsam a terveidet. És gyilkosokat is fogadtam ellened, pedig akkor is szerettelek és midőn pénzt adtam nekik, tudtam, hogy a fegyverük a te drága szíveddel együtt át fogja döfni az enyémet is.
110

Fiametta elhallgatott, majd kis szünet után így szólt:
— Sokat szerelnék még mondani, de nem tudok beszélni, ha ilyen némán fekszel előttem. Olyan vagy, mint a halott és a szívem most megint nagyon fáj. Kérlek, bocsáss meg nekem. Ha meg tudsz bocsájtani, akkor én leszek a legboldogabb nő a szentatya államaiban. De ha nem akarsz, akkor ölj meg, mert én a te tulajdonod vagyok, de ne légy ilyen hideg és szomorú!

Tamás azonban most sem mozdult meg.

— Nagyon haragszol rám, — kezdte újra Fiametta — és haragodban megfogadtad, hogy soha többé nem szólsz hozzám. Az ilyen esküvéseket azonban nem tartja számon a Madonna, ő mindig a szerelmesek boldogságát akarja. De ha nagyobb benned a büszkeség, mint a szánalom, akkor ám maradj hű a fogadalmadhoz, ne is szólj hozzám, csak nyisd ki a szemedet, hogy tudjam, szabad élnem és mosolyogj reám, hogy tudjam, megbocsájtottál.

Az apátúr azonban halottként feküdt. Az ő vérig sértett hiúsága ránehezedett, mint egy óriási ragadozó a leütött prédájára és nem engedte, hogy megmozduljon.

Fiametta, aki mindeddig a szőnyegen térdepelt, fölkelt és egy ideig habozva nézte a beteget. Aztán lehajolt hozzá, a füléhez szorította a száját és halkan susogta:

— Lásd, Tamás, Agostino úr azt mondta, a patriárka legalább még hat hónapig itt fog maradni, mert ő lesz bolognai kormányzó... Hat hónap, Istenem, egy egész élet! Add nekem azt a hat hónapot, Tamás! Szent Cecíliára esküszöm — ő az én védőszentem, mert engem csak Rómában hívnak Fiamettának! — esküszöm: én még soha nem szerettem senkit... Kurtizán vagyok, de soha még nem szerettem... Voltak

kedveseim, de egyiket sem szerettem. Agostino urat sem, pedig ő mindig jó volt hozzám... És ha veled nem találkozom, akkor talán elmúlik az életem anélkül, hogy megtudtam volna, mi az: szeretni. De

téged szeretlek, neked odaadom az ifjúságomat, fölvirágozom
vele az életedet és meglásd, hat hónapba
több boldogság fér bele, mint Philemon és Baucis száz
esztendős életébe és meglásd, ezért a hat hónapért
érdemes volt megszületnünk!

És miután megint nem kapott semmi választ, egyszerre
láng csapott a szívébe és remegő két karjával átkapta
Tamás nyakát és a szenvedélytől lobogva mondta:

— Te bolond, te bolond, miért gyötresz mind a kettőnket,
hiszen tudom, hogy te is meghalsz a szerelemtől!

De a hiúság görcse még mindig megmerevítette
Tamás testét és lelkét.

Kopogtattak az ajtón. Fiametta ijedten felszökött.

Öreg pap dugta be a fejét:

— A főtisztelendő patriárka úr jön!

És megint betette az ajtót.

Fiametta kétségbeesetten nézett Tamásra, mintha
a múló másodpercekkel elfolyna a szíve vére is.

— Nem akarsz szólni? Nem akarsz rám nézni?

Semmi válasz.

— Azt akarod, hogy elmenjek?

Csend.

— Soha ne lássalak többé?

És szünet után még egyszer, könnyek közt
fuldokolva:

— Soha? Tamás, soha?

De már jött a patriárka úr és Fiamettának mennie
kellett.

112
20.

Te, boldog Róma, soha nem is sejtetted, hogy álmodban egykor minő veszedelem árnyéka vonult el fölötted!

Ha nem Lorenzo il Magnifico fia, hanem a szatmármegyei kerékgyártó fia vonul ünnepi menetben a Vatikánból a Lateránba, akkor talán ma is csorba még a koronád.

Akkor a világ medencébe gyűlt aranya nem ékesíti kőhomlokodat halhatatlan freskókkal, mozaikokkal és stukkókkal, hanem keresztény katonák meztelenségét ruházza fel. A tüzes érc nem szoborművek, hanem ágyúk együgyű formájába dermed. A Tiberis száz márványoszlopos palotája helyett lapos és komor várak emelkednek a Száva iszapos partján.

Ha nem X. Leo lesz pápa, akkor a klasszikus szárnyas paripa páncélos lovas alá kerül, a színek és formák géniusza katonasorba áll.

Midőn Medici Giovanni fölvette a X. Leo nevet, azt mondta: "Élvezzük a pápaságot, mivel nekünk adta Isten!"

Ünnepi vonulása a Lateranba a pontifex maximusszá lett római cézár diadalmenete volt.

Itália fölébredt középkori aléltságából és fölismerte magában a világ hajdani császárnőjét. És a hajdani pogány istenek is föleszméltek álmukból és visszatértek az ő városukba.

A diadalmenetet a római művészek rendezték.
113

A pápa előtt lovagoltak a főurak és a szentszék hűbéresei, köztük a Colonnák, Orsinik, Contik, Savellik, Caffarelik és Gaetanik, a Baglionik, Esték, Medicik, Roverek, Varanok, Strozzik, Soderinik ...

Családok, amelyeknek oroszlánszájában vergődött

Itália egy-egy darabja. Köztük voltak az olasz föld és talán az egész világ legedzettebb katonái, legravaszabb cselszövői, legvérengzőbb zsarnokai, legmerészebb kalandorai
és legvadabb gonosztevői.

És a prelátusok lovas serege! Több száz püspök, érsek és kardinális, utolsónak a sorban, aki rangban első: Bakócz patriárka. Félelmetes energiájú, büszke, finom és elmés férfi- és aggastyánfejek, ők Itália nagy, államférfiai, szónokai és költői, a híres mecénások és gyűjtők.

És legvégül, tarka ruhás svájcijai közt, X. Leó, arany palástban, tiarával a fején, a dicsőségtől ragyogva,
élvezve a pápaságot, melyet Isten neki adott.

Az utcák via triumphalisszá alakultak át. Mindenütt pogány oltárok, antik szobrok, diadalívek. A Megváltó alakja is látható volt némely házon, hol Jupiter,
hol Apolló társaságában; a Boldogasszony pedig legszívesebben Minerva és Juno között mutatkozott.

A krónikások följegyezték, hogy a bank-utcai Chigi-palota előtt nyolc oszlopos diadalív alatt kígyózott
el a menet. Az íven Apolló, Merkur és Minerva alakja és arany felírás: "Azelőtt Vénusé volt a birodalom,
később Mars bírta, de most Pallas Athene lép trónra."

(Vénus volt Borgia házi istensége, Mars Rovere Juliusé, Minerva pedig Medicié.)

Fiametta a Chigi-palota loggiája alatt térdepelt, midőn a szentatya áldásra emelte fehér kezét.

Egy aranytól ragyogó ifjú lovast látott az idegen követségek csapatjában és abból, hogy a szíve fájdalmasan megdobbant, megtudta, hogy ez Vértesi
Tamás.

És elvonult a büszke menet, amellyel a rinascenza fölért szivárvány-útjának szédítő zenitjére.

Bakócz Tamásnak némi, nem is kellemetlen, izgalmat szerzett a nagy nap. Megfigyelte, hogy a pápa hamar elfárad... Valaki azt mondta, X. Leo testén gyógyíthatatlan tályog van, mely aggasztja orvosait... Édes kis reménység nyilallt bele a patriárka öreg szívébe.
Hátha még itt maradna Rómában? Hátha? De azután letorkolta önmagát. A szentatya ifjú ember, ő pedig hetvenkétesztendős... És neki már nincs is szerencséje.

Azokban a napokban szomorú utasember érkezett egy szomorú világból: Márton kalocsai kanonok. leveleket hozott a királytól és hajmeresztő újságokat mondott. Otthon éjjel-nappal szólnak a lárma-harangok. A török megszállotta a déli magyar várakat és megvetette lábát az ország kapujában.

Amit évek óta mindenki jósolgatott, amitől mindig óvták egymást a magyar urak és aminek elhárítására még sem tettek semmit, az most bekövetkezett: a halálmalom már magyar földön őrli az embercsontokat. És II. Ulászló király kétségbeesett levelekkel árasztja el Európát.

A szentatya, akinek már terhére lehetett Bakócz Tamás kutató sárga szeme, kapott az alkalmon, hogy visszautaztassa a patriárkát.

Útravalóul három püspökséget adományozott

neki és — ami Bakócznak jóval többet ért — megtette teljhatalmú legátusává Magyar-, Lengyel-, Cseh-, Porosz- és Oroszország és egész Skandinávia fölött, hogy keresztes háborút hirdessen a hitetlenek ellen.

Bakócz a németeket és a franciákat szerette volna fegyverbe szólítani, de erről hallani sem akart a konzisztórium.

Azokkal más tervei voltak Rómának.

Az Angyalvár ágyúi dörögtek, midőn az ünnepi ülés után a főtisztelendő kardinálisok testületileg szállására kísérték a legatus a latere-t.

— Hétfőn utazunk! — mondta keresztfiának a patriárka.

Tamás száz ölnyi mélységből bukkant föl és zavartan kérdezte:

— Hová utazunk?

—- Haza! — szólt Bakócz Tamás.

És keserű kedvében hozzátette:

— Vége a római farsangnak, kezdődik a magyar böjt.

21.

Chigi Agostino úr lakomát adott két pápai nepota, az elegáns Medici Julian és az ifjú Lorenzo tiszteletére.

— Az ünnepélyt ezúttal nem a Chigi-villában, hanem Fiametta kis palotájában rendezték.

Bizalmas kis társaság volt hivatalos, a Medici urakon kívül csak Bembo, Cardulo és Fiametta új harátnője, az andaluziai Juanna, akit mint csodát emlegettek mostanában az örök városban.

Agostino úr tulajdonképpen az urbinoi herceget is meg akarta hívni, szerencsére azonban a mindig tapintatos Bembo visszatartotta ettől.

A Vatikánban ugyanis már elhatározott dolog volt, hogy Francesco Máriát első alkalommal ki fogják vetni a hercegségéből és Medici Lorenzot ültetik a helyébe.

A Szentlélek bankárjának mindig voltak jó ötletei

és ezúttal – a kor ízlésének hódolva – "antik lakomát" adott.

A vendégek római szenátoroknak és matrónáknak öltöztek és virágkoszorút tettek a fejükre. Asztalnál nem ültek székeken, hanem kereveteken feküdtek, a bort pedig, melyet rabszolga-tunikás ifjak töltöttek, aranycsészékből itták.

Még a régi rómaiak házi oltára sem hiányzott a teremből; az oltáron a Medici-lárok: Szent Damján és Szent Kozma szobra előtt égett az illatos tűz.
117

Lakoma közben énekkar és táncos leányok mulattatták a vendégeket, később egy Plautus-komédiát adtak elő, természetesen latin nyelven.

A lakoma végeztével megjelent Vico Hannibál is. Ő kicsi ember volt ahhoz, hogy asztaltársa lehessen a Medicieknek, de némi tisztesség mégis kijárt neki a jó szolgálatai fejében.

Új, pávaszempettyes köpenyege volt, aminőt még sohasem láttak Rómában.

Fiametta mindenkit elragadott bájos jókedvével. Egy pillanatig sem nyugodott, vidám démonként keringett az asztal körül és elárasztotta vendégeit szeretetreméltó,
pajzán és csípős ötletekkel.

Hajnal felé azonban mintha kissé elfáradt volna. Letelepedett a poharazgató urak közé, maga is ivott keveset és hallgatta, mit beszél a szép Bembo.

Bembo ékesszólása ma még szárnyalóbb volt, mint rendesen; mintha mámoros volna. Az is volt, de nem a bortól, még kevésbé a női szemektől, hanem attól a hírtől, mit az imént súgott fülébe a kis Medici Lorenzo: a szentatya említette. hogy alkalmilag kardinálist fog csinálni Bemboból és Sadoletoból...

Bembo azt mondta:

— Meglássátok, barátaim, — én jós szemmel belelátok a jövőbe — meglássátok, a mi dicső, nagy Leónk alatt Róma föl fog támadni hamvaiból, újból magára fogja venni hajdani fejedelmi márványköntösét, amely megilleti, mint a világ császárnőjét és amely szépségnek ma csak bús, elszórt romjait látjuk a városban. Már ezért is hálát illik adnunk az olimpusi nagy isteneknek, hogy megmentettek bennünket az idegen uralom veszedelmeitől. Mert egy idegen pápa kezében Róma csak eszköz lehet idegen célok szolgálatára.
118

Pedig Róma csak önmagát szolgálhatja, mert Róma szent és örök város!

Ekkor megszólalt Cardulo prelátus:

— A veszedelem, hogy Rómát idegen érdekek rabjává tegyék, elég nagy volt ezúttal. Ez a csökönyös Strigonio szőröstül-bőröstül beledobná Róma jövőjét a pogány torkába. Még az utolsó konzisztóriumon is azon erőlködött, hogy megkapja a németországi legatiot is. Ott is keresztes háborút akar hirdetni, pénzt akar szedni. Ezt természetesen nem engedik meg neki. Az északi kis országokkal csináljon, amit akar és tud, de a nyugati nagy országokra más föladatok várnak. A szentatyának nagyszerű tervei vannak Róma művészi újjáalkotását illetőleg és siettetni akarja San Pietro építkezését. Honnan vegyük a költségeket,
ha nem a nyugati nemzetektől, elsősorban a németektől?

Az elegáns Medici Julian, aki egyébként hallgatag és kissé mélabús férfi volt, szintén megszólalt:

— Magyarországból rossz hírek jöttek, a török már benn van az országban. Nem csodálom, hogy a magyarok fűhöz-fához kapnak, a halál kopogtat a házuk ajtaján. Ott voltam a Vatikánban, midőn a patriárka és kísérete elbúcsúzott a pápától. Nyugodtan, sőt büszkén viselkedtek, de én mégis egy halálba induló gladiátor-csapatra gondoltam: Morituri te salutant!

— Kétségtelen — jegyezte meg Cardulo — kétségtelen, hogy Magyarország el fog pusztulni az egyenlőtlen harcban. Ez igen sajnálatos. De részvéttel nem lehet a világot kormányozni. És ne feledjük. hogy az antik Róma sem tudta volna teljesíteni

világtörténelmi küldetését, ha részvétet érez az útjában álló kis barbár népek iránt.

Bembo ekkor magasra emelte ivócsészéjét:

— Róma visszaverte a barbár támadást és ezúttal nemcsak a férfiak, de a nők hazaszeretete is részt vett a harcban. Én nem árulok el titkot és nem nevezek meg senkit, mert attól kellene félnem, hogy rápirítok a nemes szerénységre. De arra kérlek, barátaim, mutassunk be italáldozatot a szeretetreméltó géniusznak, aki a szépség és a szellem fegyvereivel küzdött a szent ügyért!

Mindenki ivott és az aranycsészék fölött mosolygó szempárok fordultak Fiametta felé.

De mi volt ez? Fiametta a szőnyegre ejtette aranypoharát... Valami jéghideg fájdalom járta át. Ez a fájdalom kívülről jött, mint a késszúrás és széttépte
a szívét.

Vértelen ajkaival mosolyogni próbált, valamit hebegett —- ügyetlen vagyok! — leült.

Azután fekete fátyolok ereszkedtek le rá. Egyik a másik után. Azután csend lett és bár tudta, hogy társaságban van, mégis oly egyedül érezte magát, mintha az óceán közepén úsztató roncson ülne.

És minden olyan érthetetlen volt! Mire való a sok gyertya, mikor mégis sötétség van? Miért nevetnek az emberek, mikor mindegyik halálkoponyát hord a nyakán? És ő, Fiametta, miért félmeztelen, mikor a lelke is fázik?

Valaki megérintette a vállát. Agostino úr.

— Kissé elszédültél, gyermekem. A friss levegő jót fog neked tenni.

Künn voltak a loggián. Valaki egy meleg köpenyeget

borított a vállára... A friss levegő valóban jót tett neki.

Már erősen hajnalodott. Az utca torkolatában kék éjjeli köd ült még, de a templomtorony csúcsát már vörös reggeli fény érte.

— Pihend ki magadat, drága gyermekem, aztán minden jó lesz — szólt Agostino úr hangja. — Nagyon kedves háziasszony voltál, ezért egy szép gyöngysorral vagyok adósod.

— Minek nekem a gyöngy? — kérdezte Fiametta halkan. — És a saját hangja úgy csengett a fülébe, mintha nagy messziségből jönne. De azért gépiesen tovább beszélt: — Annyi van már, hogy fel se fűzöm, dobozban tartom... És ékkövem és kaméám és aranyláncom is annyi van — nem is tudom mennyi... Minek az?

És ezen a vigasztalan kérdésen úgy elszomorodott, hogy kedve lett volna sírni. De nem tudott.

Patkócsattogás az utcán... Szürke palástos lovasok sietnek a porta del Popolo felé. Mögöttük málhás öszvéreket terelnek.

— Hazamennek a magyarok! — mondja Chigi úr. És mély meghajlással fogadja a patriárka úr kurtán jelzett áldását.

Eszébe jut Medici Julian mondása és akaratlanul mormogja:

— Morituri te salutant!

És Fiametta lelke rémülten elkezd röpködni és vergődni, mint a kalitkába zárt vadmadár. Most, most!

Ha most nem tud kiszabadulni, akkor örökre rab marad...

— Ha int nekem, ha mosolyog, ha csak idenéz,
121

akkor kiáltok: megállj, megállj, veled megyek! Cecilia szent nevére esküszöm: veled megyek!

Ő azonban nem int, nem is mosolyog, de még csak ide sem néz... Valami irgalmatlan barbár gőg, ősi, ázsiai csökönyösség merevíti meg a nyakát. A nyelvével csettint lovának és az utascsapat hamarosan eltűnik a városkapuban, amely feketén ásítozik, mint az alvilág torka.

Agostino úr ott folytatja a beszélgetést, ahol az imént abbahagyta:

— Gyöngyöt nem akarsz... Ékszert sem... Hát mégis mit szerelnél, Fiametta?

— Meghalni szeretnék! — mondja a leány.
122
22.

Ez itt Kalliope nagy temetője: minden domblánc alatt egy-egy nép virága korhad...

A magyarok már künn poroszkáltak a Campagna hullámos síkján, hűvösen ragyogó, magas égbolt alatt.

A láthatárt régi római vízvezeték rekeszti el, gigantikus kőlábaival a messziségbe lépked, őszi verőfényben alvó, violaszínű hegyek felé.

A patriárka úr a jobbján lovagló Márton kanonokkal beszélget. A keresztes hadjárat tervét magyarázza és az öreg úr megint csupa jóreménység, csakúgy duzzad a tetterőtől.

— A külföldről nem várok katonát, csak pénzt. A magyar nemességtől pedig semmit sem várok. Az urak csak egymás közt keresik az ellenséget, a pogánynak

már nem jut a gyűlöletükből. De a nép!
Hunyadi János bocskorosokkal verte el Hódító Mohamedet Belgrád alól...

Tamás a keresztapja balján léptet és fél füllel hallgatja, mit beszél. Minden mérföldkőnél úgy érzi, megint elszakadt egy idegszála, amely Rómához nőtt. Elszakadt és vérzik.

Bakócz tovább beszél:

— Ha a földesúr viszi táborba a parasztját, akkor ez is csak úri robot. De ha Hunyadi hívja és önként megy, akkor ez azt jelenti: a szegénységnek is van hazája és becsülete.
123

Hol van nekünk ma egy Hunyadink? — szeretné kérdezni Márton kanonok. De nem meri. Ehelyett azt kérdezi:

— Mennyi parasztot gondol a főtisztelendő prímás úr fegyverbe állítani?

—- Ha Isten is megsegít, a tavasszal lesz százezer emberem. Százezer magyar paraszttal már neki merek rúgtatni Szelim szultánnak.

A kanonok úr ősnemes birtokos család sarjadéka és azt mondja:

— Százezer embert a nagy munka idején? Mit szólnak majd a földesurak?

Bakócz Tamás mellében megmozdul a jobbágyfi keserű szíve.

— Az ebadták csókolják meg a paraszt bocskorát, ha kimenti lelküket a pogányságból!

Ketten vannak magyarok, de tüstént összekapnának, ha nem volna köztük a rangbeli nagy különbség. Így Márton úr csak epésen hallgat.

Mély úton járnak az utasok, szőlők alatt. A fejük

fölött egyszerre énekelni kezd valaki. Női althang. Az éneklő tudja, hogy hallgatják, ezt kiérezni az énekéből.

Tamás már hallotta ezt az együgyű paraszt-
nótát:

Fiore dell Uva!
E s'angela tu sei, fammo la prova,
In paradiso andiamo tutte e due...

Lehunyja a szemét. A szíve vonaglik és vérzik és könnyekben folyik szét.

Miért ül ő most nyeregben és hová megy? Hová és minek? Csak egy dolog volna: az ő lába elé feküdni és zokogni és imádkozni és meghalni...

Mire följebb kerülnek az úton, meglátja az énekesnőt.

Fiatal parasztnő, barnapiros arcú, fehér fogú. A keblén nyitva a ruhája. Szőlőfürtöt tart a kezében és midőn a lovasok közt meglátja a búsképű ifjút, évődve feléje kínálja. Olyan, mint egy szelíd bacchánsnő.

Tamás kissé elpirul. Másutt is terem fiore dell uva — szőlővirág?

Százezer paraszt fegyverben! — kezdi megint a kanonok. — A nép teli van keserűséggel... Ha azok nekünk esnek — Isten irgalmazz!

A patriárka nem válaszol mindjárt, kicsit élvezi a kanonok szorongását, de aztán kicsinylően legyint a bivalybőrkesztyűs kezével:

— Mit féltek a néptől? Az nem rossz, nem is jó, hanem olyan, mint Isten sok más alkotása, a tűz, a víz, a hegy, a felhő: van benne erő, de nincsen indulat. Az indulatot a vezérei adják bele a népbe. A Hunyadiak tudtak vele bánni, őket nem égette meg a tűz, de a mai urak semmit sem tudnak. Azért nem is

adunk a kereszteseknek vezért a nagyurak közül.

— Hát mifélét?

— Olyan kell, aki kicsi ember és mégis nagyhírű, aki erős, de nem hatalmas. Olyan, akit szeret a nép és aki mégis az urakkal tart.

Pacsirta csiripel magasan a lovasok feje fölött. Tamás ég felé fordítaná arcát, hogy megkeresse, de a szeme nem bírja el a nagy fényességet.

Az ő szatmári hazájára gondol: ott is így szól a madár a nyárfákkal szegélyezett tarlók fölött...

A pacsirta-trillának különös visszhangja kél a

szívében: ecsedi bölömbika hangja, vadgalamb búgása, bükki rigó füttye...

Szatmár — Erdőd! Egyszerre honvágy égeti édesen a szívét. De jó volna még egyszer ilyen tündöklő reggelen sólyommal vadászni a Homoród füzesében!

A két öreg úr időközben nekimelegedett a disputának.

—- Alázattal bocsánatért esedezem, — szól kajánul a kanonok — Szent Jeromos azt mondá: Errare humanum est! És mi mind emberek vagyunk! De mi lesz, ha a főtisztelendő prímás úr —- föltéve, bár meg nem engedve! — ha a prímás úr mégis tévesen ítéli meg a vezért, akit a paraszt-keresztesek élére óhajt állítani? Mi lesz, ha a vezér szívében nincs az urakkal? Ha megtörténik
az, ami már annyiszor megtörtént, hogy nem a vezér vezeti a népet, hanem a nép a vezért?

A patriárka türelmetlenül vonogatja vállát.

— Hogy ennek a kardnak két éle van, azt ugyan magam is fölérem ésszel. De mit tehet a véges ember? Dolgozik és imádkozik. De a siker az Ő kezében van, aki a népek sorsát intézi. Ha Ő el akar veszíteni egy országot, akkor vaksággal veri meg a kormányzókat.

Én nem hihetem, hogy mi valamennyien vakok legyünk! Mert ha igen, akkor a mi bukásunk szörnyű lesz, a magyarok a pogány szeme láttára fogják egymást széttépni és évszázadok múltán sem szedik össze többé a tagjaikat. De én ezt nem hihetem és a próbát meg kell tennünk, mert más út nincs!

Fehér nagy kutyák ugatják meg az utasokat; házak közelében járnak.

Az út szélén egy kis csődület van; vagy tíz kapás ember áll együtt. Midőn odaérnek, egy papi ember lép

ki a csoportból és örömtől sugárzó arccal meghajol a lovasok előtt.

— Önök éppen jókor érkeznek, tisztelt uraim, itt egy csoda várja önöket, a klasszikus szépség csodája, amelyet ezek a derék emberek a gondviselés különös kegyelméből éppen az én kis földemen leltek meg!

Egy formátlan, nyirkos, barna nagy kőre mutat, amely nyitott gödör mellett fekszik. Éppen most áshatták ki a földből.

— Nem isteni szép ez?

És összekulcsolt kezeit ég felé emelve, mámorosan kiáltja:

— Ó, hogy ezt megérhettem! Ez életem legszebb napja!

Bakócz egy mogorva pillantást vet a kőre. Förtelmesen össze-vissza dagadozott márvány-monstrum, egy darab alaktalan káosz, amely abbahagyta a hiábavaló erőlködést, hogy valamivé legyen.

— Olyan, mint egy kivágott nagy állatgyomor! — szól a pátriárka és hegyeset köp.

Tamás elneveti magát... A keresztapja meglepetten néz reá, — ni, ez ma nevet először a választás óta!...

Az olasz pap azonban elhalványodik. A tisztelete csak nehezen tudja legyűrni a megbotránkozását.

— Bocsánatot kérek, a legszebb Herkules-torzó. amelyet valaha láttak! Tessék csak megnézni a nagyszerű mellizmokat és a hónalj csudálatos vonalát! Legjobb attikai iskola! Holnap lázban lesz Róma, — a szentatya is boldog lesz!

De egyszerre elborul az arca.

— Rettenetes gond, hogyan szállítsuk be sértetlenül a városba...

— Lám, hát nektek is vannak gondjaitok! — morogja a patriárka úr és azután gorombán rákiált a sárgájára, amely minden lóhagyomány ellenére a hátsó lábával próbálja megvakarni a füle tövét.

Az út fölkanyarodik a dombra. Odafönn megállapodnak az utasok egy percre a nagy ciprusfák alatt.

A kanonok úr fölemeli karját és némi megilletődéssel mormogja:

— Róma!

Álomszerűen finom párafátyol alatt, de mégis meglepő közelségben, rozsdavörös és ametisztszínű halmok.

Az örök város, amelyet hiába rázott már annyi titán keze, senki sem tudta megdönteni, mert gyökerei lenyúlnak a világ szívébe.

A folyó mellett dacos, zömök kő-dob: az Angyalvár. És mögötte ég felé nyúló, vékony tüskék: az épülő Szent Péter-templom, amely epedve várja a maga kupola-koronáját.

És arra balkéz felé, arra esik a via lata és olt van, igen, ott a kis Sciarra-palota . . ,

Tamás a mellére horgasztja fejét. Megint az a

könnyező ellágyulás, az a vérző fájdalom. Egy asszonyért.

De aztán fölkapja a fejét és ellenségesen nézi a várost. Egy asszonyért —? Maga elé legyint a kezével. Ah, az csak az olasz novellinákban van úgy, de magyar ember még nem halt bele a szerelembe!

És ebben a pillanatban kemény kézzel maga tépi le szívéről az utolsó ért, amelyben Róma vére pihegett...

A barbár még vérzik, de már szabad. És már tud önmagán kicsinylően mosolyogni. És megint visszaemelkedik,
vagy visszasüllyed? — oda, ahonnan jött.

A kanonok úr hirtelen fölkapja megint a beszéd elejtett fonalát:

— És szabad alázattal kérdeznem, főtisztelendő prímás uram, ki légyen a keresztesek ama vezére, akit szeret a parasztság és mégis a nemességgel tart?

— Dózsa György!

És midőn Bakócz Tamás kimondja ezt a nevet, a campagnai ősz nyájas és mégis komor verőfényébe halkan belezsonganak a távoli Róma harangjai.